

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 19 april 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

I årets statsverksproposition ha, i avbidan på fortsatt beredning av vissa med den vid 1939 års lagtima riksdag beslutade omläggningen av egnahemsverksamheten sammanhängande anslags- och andra frågor, ifrågavarande anslag i riksstatsförslaget för budgetåret 1940/41 upptagits med allenast beräknade belopp eller utan angivna belopp. Dessa anslag äro följande:

Punkt under nionde huvudtiteln		Beräknat belopp kronor
129	Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar, förslagsanslag	202,800
130	» : Egnahemsstyrelsen: Omkostnader, förslagsanslag	72,000
131	» : Egnahemsnämnderna: Avlöningar, förslagsanslag	768,500
132	» : Egnahemsnämnderna: Omkostnader, förslagsanslag	275,000
133	» : Ersättningar åt egnahemsombuden, förslagsanslag	30,000
134	» : Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m., förslagsanslag ..	675,000
135	» : Avsättning till fonden för premielån till egnahemslåntagare	600,000
136	» : Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk, reservationsanslag	75,000
137	» : Byggande av odlingsvägar, förslagsanslag	100,000

Punkt under kapitalbudgeten: bil. 8		Beräknat belopp kronor
11	Egnahemslånefonden	—
12	Jordförmedlingsfonden.....	—
13	Arrendelånefonden, reservationsanslag.....	150,000
14	Arbetarsmåbrukslånefonden, reservationsanslag.....	2,000,000
19	Ackordslån och hjälplån till jordbrukare, reservationsanslag	100,000
23	Jordfonden, reservationsanslag	3,000,000
24	Arrendeegnahemsfonden, reservationsanslag	1,000,000.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 8 mars 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 130, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

I) *dels* godkänna ändrad avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1940/41;

II) *dels* för egnahemsnämnderna fastställa personalförteckning;

III) *dels* godkänna avlöningsstat för egnahemsnämnderna, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1940/41;

IV) *dels* för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa:

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 202,800 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 72,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 735,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 275,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Ersättningar åt egnahemsombuden ett förslagsanslag av 30,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m. ett förslagsanslag av 675,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Premielån till egnahemslåntagare m. m. ett anslag av 600,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk ett reservationsanslag av 75,000 kronor;

till Egnahemsbildning: Byggande av odlingsvägar ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

V) *dels* medgiva, att för budgetåret 1940/41 må beviljas statsbidrag intill 125,000 kronor för byggande av odlingsvägar;

VI) *dels* medgiva, att för budgetåret 1940/41 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kro-

nor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

VII) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arrendelånefonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

VIII) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till Arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

IX) *dels* å kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Ackordslån och hjälplån till jordbrukare för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

X) *dels* besluta inrättande av en kapitalfond, benämnd Jordfonden, med den uppgift som i propositionen angivits;

XI) *dels* å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till Jordfonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

XII) *dels* å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till Arrendeeagnahemsfonden för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

XIII) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen föreslagits i avseende å grunderna för statsbidrag till byggande av odlingsvägar, upphörande av den särskilda livförsäkringen i förening med egnahemslån samt grunderna för ackordslån och hjälplån till jordbrukare, utfärda bestämmelser i dessa ämnen;

XIV) *dels* besluta, att egnahemslån, som beviljas under budgetåret 1940/41, skola förräntas efter fast räntefot, bestämd till 3.6 procent för lån till jordbruksfastigheter och till 4 procent för lån till bostadsfastigheter, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i fråga om amorteringen av lånen;

XV) *dels* medgiva, att beträffande egnahemslån, som efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 beviljats från egnahemslånefonden, den årliga räntan å stående del av lånen må under åren 1940 och 1941 utgå efter 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån;

XVI) *dels* godkänna de av departementschefen i propositionen förordade grunderna för uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i avseende å överflyttningen till staten av egnahems- och därmed jämförliga lån, dispositionen av sällskapens riskfonder samt andra med egnahemsverksamhetens omorganisation sammanhängande frågor ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt besluta om de åtgärder, som föranledas av nämnda omorganisation;

XVII) *dels* medgiva, att byrådirektören hos egnahemsstyrelsen Olof Agerberg må, därest han erhåller befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet;

XVIII) *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om rätt för tjänsteman hos hushållningssällskap, vilken i samband med egnahemsverksamhetens omorganisation övergår till en med pensionsrätt icke förenad befattning hos egnahemsnämnd, att personligt bibehållas vid den pensionsrätt i statens pensionsanstalt, som tillkommit honom på grund av befattningen hos hushållningssällskapet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade *motioner*, nämligen

1) I: 164 av herr *von Stockenström m. fl.* likalydande med II: 227 av herr *Lundbom m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta placering av de verkställande tjänstemännen hos egnahemsnämnderna i lönegrad A 24;

2) I: 165 av herr *Andersson, Elof*, likalydande med II: 243 av herr *Hedlund* i Häste, vari hemställts, att riksdagen må uttala sig för att Agerberg, därest han erhåller befattning som egnahemsdirektör, må bibehålla sin nuvarande lönegradsplacering;

3) I: 186 av herr *Caap m. fl.* likalydande med II: 246 av herr *Lövgren m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen med frångående av Kungl. Maj:ts förslag ville besluta, att tre ordinarie egnahemskonsulentbefattningar inrättas inom Norrbottens län från och med den 1 juli 1940 eller, om detta förslag icke vinner bifall, att två dylika befattningar inrättas, varav då den ena skulle avse egnahemslånerörelsen och den andra jordanskaffningsverksamheten;

4) I: 187 av herr *Sten*, vari hemställts,

a. att riksdagen uttalar sina betänkligheter i fråga om den starka beskärningen av kapitalökningsanslaget till arbetaresmåbrukslånefonden och

b. att möjlighet beredes lånesökande med stora familjer att även under nästa budgetår, enligt i fjol fastställda grunder, erhålla särskilda statsbidrag till vissa byggnadskostnader;

5) I: 188 av herr *Johanson, Karl August, m. fl.* likalydande med II: 244 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 130 måtte besluta, att två egnahemskonsulentbefattningar inrättas för Västerbottens län;

6) I: 189 av herr *Nilsson, Bror*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 130 ville besluta,

a. att 1939 års lagtima riksdags beslut angående sättet för egnahemslåneräntans beräkning skall gälla och

b. att 1939 års lagtima riksdags beslut om egnahemsdirektörens lönegradsplacering skall stå fast;

7) I: 190 av herr *Mannerskantz m. fl.* likalydande med II: 247 av herr *Nolin m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta,

a. att med inrättandet av statliga egnahemsnämnder skall tills vidare anstå;

b. att i enlighet därmed anslaget till egnahemsnämnderna: avlöningar 735,000 kronor samt omkostnader 275,000 kronor icke skola anvisas;

c. att fullt egnahemslån å äldre fastigheter ej måtte få beviljas i vidare utsträckning än som är möjligt med nuvarande bestämmelser samt

d. att anslaget till arrendeegnahemsfonden måtte begränsas till 500,000 kronor;

8) I: 191 av herr *Carlström m. fl.* likalydande med II: 245 av herr *Lövgren m. fl.*, vari hemställt,

att riksdagen för undvikande av rättstvist eller eventuellt en ur statens synpunkt mindre önskvärd utveckling av egnahemsorganisationen i vissa län ville för varje hushållningssällskap, som äger ny riskfond, låta närmare utreda vad som enligt gällande egnahemsförfattnings 36 § verkligen är ny riskfond samt besluta, att endast hit hänförliga fondmedel, d. v. s. överskotten på de statliga förvaltningsbidragen, skola av berörda sällskap i samband med utestående egnahemslåns överlåtelse på staten inlevereras till statsverket eller alternativt,

att riksdagen — om mot förmodan kungl. kungörelsen av den 8 juni 1928, nr 217, skulle finnas icke äga direkt tillämpning eller annat hinder möter för slutlig uppgörelse på denna grund — ville besluta att uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i fråga om de nya riskfonderna skall ske på de grunder, om vilka parterna kunna enas;

9) II: 6 av herr *Ericson* i Boxholm, vari hemställt, att riksdagen företager sådan ändring i lagen om egnahemsverksamheten att för bostadsegnahem höjes maximivärdet som villkor för egnahemslån från 12,000 kronor till 15,000 kronor;

10) II: 226 av herr *Närlinge*, vari hemställt om sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 130, att endast den del av hushållningssällskapens s. k. nya riskfonder för egnahemslåneverksamheten, som uppstått av överskott å sällskapens statliga förvaltningsbidrag, jämte skälig ränta därå, skall i samband med ifrågavarande lånerörelses övertagande av staten överlämnas till den statliga egnahemsverksamheten;

11) II: 228 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att av anvisade medel till arbetarsmåbrukslåneverksamheten för budgetåret 1940/41 disponera en summa av 50,000 kronor för utanordnande av bidrag till arbetarsmåbrukslåntagare med barnrika familjer i enlighet med riksdagens beslut år 1939;

12) II: 229 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att av anvisade medel till arbetarsmåbrukslåneverksamheten för budgetåret 1940/41 disponera en summa av 25,000 kronor för utanordnande av odlingsbidrag till arbetarsmåbrukslåntagare enligt samma grunder som gälla för andra innehavare av ofullständiga jordbruk;

13) II: 248 av herr *Sandström m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att egnahemsdirektör skall vara placerad i 24 lönegraden.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

De vid 1939 års lagtima riksdag beslutade nya bestämmelserna för den fortsatta egnahemsverksamheten — vilka i allmänhet äro avsedda att träda i tillämpning den 1 juli 1940 — ha i avbidan på att vissa verksamheten berörande frågor skola underställas 1940 års riksdag ännu icke utfärdats. De nya grunderna för verksamheten äro i huvudsak av följande innebörd.

Verksamheten skall, i vad gäller jordbruket, ha till uppgift att underlätta för mindre bemedlade att förvärva egna jordbruk av ändamålsenlig storlek och ägosammansättning. Verksamheten skall främst inriktas på familj jordbruk, d. v. s. jordbruk som icke är större än att det kan brukas av innehavaren och hans familj utan nämnvärt anlitande av lejd arbetskraft och ej heller mindre än att familjen kan erhålla sin fulla bärgning därav. Nybildning av jordbruk skall i stort sett icke förekomma annorstädes än i de nordligaste länen. Stor varsamhet skall iakttagas vid styckning av större gårdar för egnahemsändamål. Egnahemsorganisationen skall under vissa förutsättningar kunna medverka även vid förvärv av redan befintliga jordbruk. Den icke minst väsentliga uppgiften för egnahemsverksamheten skall vara att befrämja en sanering av de många ofullständiga jordbruken i vårt land. En sammanläggning av sådana alltför små brukningsenheter till härkraftiga jordbruk skall eftersträvas.

Egnahemsorganisationen skall även kunna medverka vid förvärv av stöd-jordbruk, d. v. s. jordbruk som är avsett att bereda innehavaren och hans familj sysselsättning och tillskott till försörjningen vid sidan av annat förvärvsarbete, liksom även vid förvärv av bostadsegnahem. Beträffande dessa senare skall fortfarande upprätthållas principen, att stöd från egnahemsverksamhetens sida i allmänhet endast skall lämnas för nybildning av egna hem.

Egnahemsorganens jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet är avsedd att effektiviseras. Där så lämpligen kan ske, skall efterfrågan på jord i första hand tillgodoses genom förmedlingsverksamhet. Ökat intresse skall ägnas åt bebyggelsen på landsbygden.

Egnahemslån till förvärv av jordbruksegnahem skall kunna utlämnas i form av jordbrukslån, skogslån och premielån. Lån beviljas ej till förvärv av jordbruksegnahem, vars värde överstiger 30,000 kronor. Dock kan egnahemsstyrelsen i särskilda fall medgiva, att lån får utgå till förvärv av fastighet med värde intill 35,000 kronor. Jordbrukslån kan beviljas intill ett belopp högst motsvarande nittio procent av fastighetsvärdet. Skogslån kan utlämnas intill motsvarande procenttal av värdet å fastighetens växande skog. Premielån kan utgå med högst 3,000 kronor och i särskilda undantagsfall efter egnahemsstyrelsens prövning med högst 4,500 kronor. Bottenkredit i egnahemsfastighet skall kunna placeras hos annan långivare. Jordbrukslån och skogslån delas vart för sig med avseende å återbetalningen i en stående del, motsvarande sextio procent av fastighetsvärdet, samt en amorteringsdel, utgörande återstoden av lånet. Föreskrifter meddelas om grunderna för amorteringen av lånen. Av premielån skall, sedan amorteringsskyldighet för jordbrukslånet i fastigheten inträtt, under vart och ett av följande tio år på vissa villkor efterskänkas en tiondel. Jordbrukslån och

skogslån förräntas efter fast vid lånets beviljande bestämd räntefot. Denna fastställs av Kungl. Maj:t och får icke understiga medelräntan för statens upplåning mot obligationer under de tre budgetår, som närmast föregått det, varunder lånet beviljats, med tillägg av en fjärdedels procent. Premielån är i regel räntefritt.

Till förvärv av bostadsegnahem, vars värde icke överstiger 12,000 kronor, kan beviljas egnahemslån i form av bostadslån. Sådant lån kan uppgå till sjuttiofem procent av fastighetsvärdet. Även här kan bottenkredit placeras hos kreditinrättning. Bostadslån delas i en stående del, som motsvarar femtio procent av fastighetsvärdet, samt en amorteringsdel, utgörande återstoden av lånet. Bostadslån kan även beviljas till om- eller tillbyggnad å bostadsegnahem. Räntan för bostadslån bestämmes på samma sätt som för jordbrukslån.

Särskilda föreskrifter meddelas vidare om egnahemslån till underlättande av förstärkning av ofullständiga jordbruk genom förvärv och i förekommande fall förbättring av lämpligt område avsett att tilläggas den ursprungliga fastigheten (tillskottsjord) eller genom ny-, om- eller tillbyggnad å dylikt jordbruk. I samband härmed kan beviljas bidrag till inlösen av byggnader på tillskottsjorden, som bli överflödiga efter sammanläggningen.

Från kronan tillhörig jord kan fastighet upplåtas på arrende med rätt för arrendator att inlösa till honom upplåten fastighet (arrendegnahem). Fastigheten skall i regel utgöras av familjejordbruk och skall vara bebyggd vid upplåtelsen. Samtidigt med denna kan beviljas arrendelån till inköp av jordbruksinventarier m. m. Sådant lån skall icke kunna utgå med högre belopp än 4,500 kronor. Arrendelån är räntefritt.

För skogsarbetare eller därmed likställd arbetare, vilken önskar förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet, finnes en särskild låneform, arbetarsmåbrukslån. Högsta lånebelopp utgör 7,000 kronor. Lån delas i en stående del och en amorteringsdel. Den stående delen fastställs till belopp, motsvarande kostnaden för jordförvärvet jämte, i förekommande fall, sextio procent av beräknad kostnad för sådant förbättringsarbete, som avses i gällande kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Å amorteringsdelen erlägges ej ränta. Å den stående delen skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den räntefot, som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn tagen till räntesatsen å egnahemslån för jordbrukslägenheter. Särskilda statsbidrag skola kunna beviljas till arbetarsmåbrukslåntagare med barnrika familjer för bestridande av vissa byggnadskostnader.

Utlämnandet av jordbrukslån, skogslån, premielån, bostadslån, lån till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m., bidrag till vissa byggnader samt arrendelån skall ankomma på statliga egnahemsnämnder. Detsamma gäller upplåtandet av arrendegnahem. En egnahemsnämnd skall finnas inom varje hushållningssällskaps område, d. v. s. två nämnder i vartdera av Kalmar och Älvsborgs län samt en nämnd i ettvarrt av övriga län. Egnahemsverksamheten står under ledning och tillsyn av egnahemsstyrelsen. För varje kommun utses i regel ett egnahemsombud, vilken ingår i kommunens egnahemskommitté. Kommuner samt vissa aktiebolag och föreningar kunna antagas till förmedlare av egnahemslån. De kunna härvid hos egnahemsstyrelsen erhålla egnahemsstatslån för utlämnande av bostadslån. Sådant egnahemsstatslån skall återbetalas och förräntas efter grunder, som motsvara villkoren för utlämnade bostadslån. Vidare kan kommun, aktiebolag eller förening, varom här är fråga, av egnahemsstyrelsen tilldelas förlagslån för användning såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet,

lämplig att helt eller huvudsakligen användas för bildande av bostadsegenhet. Å förlagslån skall utgå ränta efter fyra procent. Till bestridande av låneförmedlares med egnahemsverksamheten förenade förvaltningskostnader och å egnahemslånerörelsen uppkommande förluster — staten svarar ej för dessa — åtnjuter en var låneförmedlare ett årligt statsbidrag motsvarande 0.5 procent av låneförmedlaren kapitalskuld för egnahemsstatslån vid näst-föregående års utgång.

Beviljandet av arbetarsmåbrukslån ankommer alltid på kommunerna, men lån skall underställas vederbörande egnahemsnämnd för godkännande. För utlämnandet av arbetarsmåbrukslån erhåller kommun hos egnahemsstyrelsen lån av statsmedel, arbetarsmåbruksstatslån. Uppkommer förlust å utlämnat arbetarsmåbrukslån, sedan amorteringsskyldighet inträtt beträffande lånet, skall förlusten, om lånet godkänts av vederbörligt egnahemsorgan och den med lånet åsyftade lägenheten vid avsyning likaledes vunnit egnahemsorganets godkännande, bäras till en fjärdedel av kommunen och till återstående del av staten. I annat fall än nu sagts skall uppkommen förlust å arbetarsmåbrukslån helt bäras av kommunen.

Den här lämnade redogörelsen för grunderna för egnahemsverksamheten avser, såsom framgår av det föregående, de bestämmelser som äro antagna att gälla från och med den 1 juli 1940. Intill denna dag handhaves egnahemslångivningen — förutom av vissa kommuner, aktiebolag och föreningar — av hushållningssällskapen genom dessas egnahemsnämnder. Låneförmedlarna ha på grund av handhavandet av egnahemslångivningen uppburit vissa förvaltningsbidrag till bestridande av förvaltningskostnader och förluster. Hushållningssällskapens överskott å uppkomna bidrag ha tillförts sällskapens s. k. riskfonder. Dessa riskfonder äro av två slag, nämligen dels »gamla» fonder, som bildats före 1928 års egnahemsreform, och dels »nya» fonder, bildade därefter. Enligt den ståndpunkt, som intagits vid 1939 års lagtima riksdag, skola av hushållningssällskapen utlämnade egnahemslån och därmed jämförliga lån och bidrag den 1 juli 1940 överlätas på staten, som härvid även skall övertaga de nya riskfonderna, medan hushållningssällskapen behålla de gamla riskfonderna. Det har förutsatts, att en stor del av de hittillsvarande egnahemsnämndernas personal skall kunna placeras hos de nya nämnderna. I fråga om villkoren för egnahemslån, som utlämnats före den 1 juli 1940, skola hittillsvarande bestämmelser gälla, men frågan om räntan för tiden efter år 1939 har avsetts skola föreläggas 1940 års riksdag.

Egnahemsorganen taga även befattning med vissa andra verksamhetsgrenar än de nu angivna, särskilt utlämnandet av bostadsförbättringsbidrag, nybyggnadslån, förbättringslån, lantarbetarbostadslån och lantarbetarbostadsbidrag. Numera ha, såsom framgår av det följande, förslag även framkommit om överflyttande på egnahemsorganen av handhavandet av bidragsverksamhet till odlingsvägar samt ackords- och därmed jämförlig verksamhet.

I den till 1939 års lagtima riksdag avgivna propositionen i egnahemsfrågan har förutsatts, att egnahemsstyrelsen skall utreda vissa spörsmål, som sammanhånga med förstatligandet av egnahemsnämnderna.

Egnahemsstyrelsen har i augusti 1939 till hushållningssällskapens förvaltningsutskott överlämnat en promemoria beträffande förevarande spörsmål samt anhållit om utskottens yttrande över densamma. I promemorian har till en början behandlats frågan om personalbehovet hos de statliga egnahemsnämnderna och i samband härmed framförts vissa synpunkter i avseende å möjligheterna att utnyttja de nuvarande egnahemsnämndernas personal hos de nya nämnderna. Vidare ha berörts spörsmålen om överflyttning av nuvarande egnahemslån på staten och om dispositionen av hushållningssällskapens riskfonder samt vissa andra med egnahemsverksamhetens organisation sammanhängande frågor.

Sedan yttranden över ifrågavarande promemoria inkommit från förvaltningsutskotten, har egnahemsstyrelsen i skrivelse den 15 november 1939, med åberopande av nämnda yttranden, avgivit förslag i ämnet till Kungl. Maj:t.

Enligt vad styrelsen inledningsvis anfört i denna skrivelse har styrelsen icke funnit behöfligt, att direkta underhandlingar anordnades mellan staten och hushållningssällskapen rörande överflyttningen av egnahemslån m. m. I ett par fall hade emellertid i yttrandena från sällskapen önskemål framförts om ett sammanträffande mellan representanter för egnahemsstyrelsen och respektive sällskap. Önskemålen härom hade tillgodosetts av styrelsen. Även i flera andra fall hade styrelsen i en eller annan form stått i förbindelse med sällskapen. Några utformade överenskommelser hade egnahemsstyrelsen icke ansett det lämpligt att avsluta. Då egnahemsstyrelsen utgått från att styrelsens förslag skulle kunna genomföras utan störande i någon avsevärd grad av hushållningssällskapens intressen, hade styrelsen funnit sig icke böra enbart med hänsyn till den omständigheten, att yrkanden om längre gående medgivanden framkommit från enstaka hushållningssällskap, tillmötesgå dessa sällskap på ett sätt, som skulle giva dem förmåner framför andra sällskap. Styrelsen hade icke heller kunnat undgå att taga hänsyn till att hushållningssällskapen vore organ för samhällseliga uppgifter och att det därför icke syntes kunna ifrågakomma, att sällskapen försvårade genomförandet av anordningar, som statsmakterna funne lämpliga och skäliga. Egnahemsstyrelsen hade sålunda icke anledning att utgå från annat än att hushållningssällskapen skulle vara villiga att, under vissa förutsättningar med avseende å dispositionen över riskfonderna, överflytta sina egnahemslån till staten.

Egnahemsstyrelsens förevarande skrivelse har genom styrelsens försorg i avskrift tillställts hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Styrelsen har hemställt, att utskotten måtte efter hushållningssällskapens årsmöten under hösten 1939 lämna meddelande om sällskapens ståndpunktstaganden i fråga om överflyttning av nuvarande egnahemslån och därmed jämförliga lån på staten och om överlåtande av vissa riskfondsmedel m. m.

Med skrivelse den 1 februari 1940 har egnahemsstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat skrivelser från *hushållningssällskapen* i förevarande ämne, av vilka framgår, att samtliga hushållningssällskap beslutat att på vissa villkor, räknat från och med den 1 juli 1940, överflytta då utestående egnahems- m. fl. lån på staten och likaledes till staten överlåta vissa riskfondsmedel eller att

bemyndiga vederbörande förvaltningsutskott att bestämma härom. I samband härmed ha från vissa hushållningssällskap uttalats önskemål i olika hänseenden.

Särskilda skrivelser ha inkommit till Kungl. Maj:t från Malmöhus läns och Norrbottens läns hushållningssällskap.

Över egnahemsstyrelsens förslag ha *yttranden* inhämtats från statskontoret, riksräkenskapsverket, allmänna lönenämnden, statens pensionsanstalt och lantbruksstyrelsen. Till statskontoret har jämväl varit remitterad nyssnämnda skrivelse från Norrbottens läns hushållningssällskap. Slutligen må nämnas, att på uppdrag av hushållningssällskapens ombuds förvaltningsutskott f. justitierådet P. von Seth avgivit ett utlåtande beträffande beräkningen av hushållningssällskapens riskfonder.

I. Egnahemsstyrelsen.

Beträffande egnahemsstyrelsens förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 7.

Departementschefens anförande:

I nuvarande läge anser jag mig icke kunna förorda den av egnahemsstyrelsen föreslagna höjningen av anslagsposten till grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal. Jag finner likväl önskvärt, att av styrelsen åsyftade tekniska och ekonomiska utredningar på byggnadsområdet icke behöva åsidosättas, och förutsätter, att det icke skall vara omöjligt att bekosta sådana i erforderlig utsträckning inom ramen för nu utgående anslag. Likaledes finner jag arbetet med ackordslån åt jordbrukare — jag återkommer till denna fråga i ett senare sammanhang — kunna överflyttas på egnahemsstyrelsen utan ökning av styrelsens avlöningsanslag. I anslutning till vad chefen för finansdepartementet anfört vid anmälan i statsverkspropositionen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor torde anslagsposten avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat böra minskas med 5,400 kronor till 118,700 kronor och posten rörligt tillägg höjas med motsvarande belopp till 16,200 kronor. Avlöningsstatens slutbelopp blir härvid oförändrat.

I fråga om anslaget till egnahemsstyrelsens omkostnader föreslår jag med hänsyn till nödvändigheten av största möjliga sparsamhet en begränsning till 72,000 kronor.

Slutligen får jag erinra om att av anslaget till främjande av bostadsbyggande på landsbygden medel pläгат enligt Kungl. Maj:ts beslut tagas i anspråk för vissa kostnader för egnahemsstyrelsen, vilka haft samband med bostadsförbättringsverksamheten. Denna möjlighet bör fortfarande stå öppen.

Departementschefens statförlag beträffande egnahemsstyrelsen avser upprätthållande av styrelsens verksamhet i enlighet med den av 1939 års lagtima riksdag beslutade omorganisationen. Anslaget till avlöningar är sålunda oförändrat, medan viss minskning av omkostnadsanslaget ansetts möjlig. Utskottet biträder förslaget.

Utskottet.

II. Egnahemsnämnderna.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till propositionen sid. 8—28.

Departementschefens anförande:

Såsom framgår av det föregående innebär 1939 års lagtima riksdags beslut rörande omorganisationen av egnahemsverksamheten, bland annat, att denna verksamhet skall från och med den 1 juli 1940 överflyttas från hushållningssällskapens egnahemsnämnder till statliga sådana nämnder. En egnahemsnämnd skall inrättas för ettvarit hushållningssällskaps område, d. v. s. en egnahemsnämnd i varje län utom Kalmar och Älvsborgs, vilka län skola ha två egnahemsnämnder vardera.

I 1939 års egnahemsproposition har icke intagits någon bestämd ståndpunkt i fråga om de nya egnahemsnämndernas sammansättning och personalbehov utan allenast antytts en del preliminära synpunkter i detta hänseende. Det har förutsatts, att egnahemsstyrelsen skulle verkställa ytterligare utredning härutinnan, vilket även skett.

Med utgångspunkt från vad som anförts i nämnda proposition har egnahemsstyrelsen haft under överbägende en sådan differentiering av ledamotsantalet hos egnahemsnämnderna, att hos en del nämnder skulle finnas fem och hos andra tre ledamöter, i båda fallen inberäknat den verkställande tjänsteman, som i det följande avses. Styrelsen har emellertid funnit, att ett antal av tre ledamöter är alltför lågt även i de minsta länen, för att olika slags sakkunskap och intressen skola kunna bli företrädda inom nämnden. Med hänsyn härtill har styrelsen förordat, att antalet ledamöter skall fastställas till fem för alla egnahemsnämnder. Statskontoret har ifrågasatt, att ledamotsantalet genomgående skall bestämmas till fyra. För min del anser jag önskvärt, att egnahemsnämnderna särskilt i de större länen icke erhålla ett mindre antal ledamöter än fem, inberäknat verkställande tjänstemannen. Då jag finner egnahemsstyrelsen ha skäl för sin uppfattning, att någon skillnad i förevarande hänseende ej bör göras mellan olika nämnder, och då frågan saknar större betydelse ur kostnadssynpunkt, anser jag mig böra förorda, att antalet ledamöter för alla nämnder bestämmas till fem. Såsom jag redan framhållit i förra årets proposition, böra ledamöterna — lämpligen för en tid av fyra år — förordnas av Kungl. Maj:t, som även bör utse en av dem till ordförande, och verkställande tjänstemannen bör vara självskriven ledamot. Vid utseendet av ledamöterna bör, såsom egnahemsstyrelsen understrukit, beaktas önskvärd-

heten av att kontakten mellan egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen underlättas. Ledamot av egnahemsnämnd — bortsett från den verkställande tjänstemannen — bör åtnjuta dagarvode och reseersättning enligt i huvudsak de grunder, som föreslagits av egnahemsstyrelsen. Till ordförande bör därutöver utgå årsarvode, vilket bör bestämmas av Kungl. Maj:t och ej överstiga 1,000 kronor.

Hos varje egnahemsnämnd bör finnas en verkställande tjänsteman. Egnahemsstyrelsen har föreslagit, att denne tjänsteman i samtliga län placeras i lönegrad A 24, och har sålunda icke upptagit den i 1939 års proposition framförda tanken, att ifrågavarande tjänsteman i en del län skulle placeras i lägre lönegrad. Även här finner jag styrelsen ha anfört vägande skäl mot en differentiering mellan olika län. Vid bestämmandet av löneställning för dessa tjänstemän bör enligt min mening beaktas, att på dem kommer att vila en stor del av ansvaret för att egnahemsverksamheten bedrivs på ett ekonomiskt och socialt tillfredsställande sätt. Den verkställande tjänstemannen bör därför, förutom kunskaper på egnahemsverksamheten berörande områden, äga initiativkraft och blick för verksamhetens ekonomiska sida. På grund av de särskilda kvalifikationer, som böra fordras hos innehavaren av här avsedda befattning, anser jag löneställningen böra bestämmas förhållandevis högt. Likväl synas mig ifrågavarande befattningar med hänsyn till pågående utredning rörande hushållningssällskapens organisation åtminstone icke för närvarande böra placeras i högre lönegrad än A 23. Befattningshavarna torde böra benämnas egnahemsdirektörer. Av det sagda följer, att sammanlagt 26 sådana befattningar böra upptagas på personalförteckningen för egnahemsnämnderna.

Med hänsyn till förhållandena i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Kristianstads län har egnahemsstyrelsen funnit det motiverat, att i dessa län även anställas egnahemskonsulenter i lönegrad A 21. Enligt styrelsens förslag skulle inom vardera av förstnämnda båda län anställas två konsulenter och i övriga län en sådan befattningshavare. Jag anser det åtminstone tills vidare vara tillräckligt, att fyra konsulentbefattningar inrättas, nämligen en för vardera av de nyssnämnda norrländska länen. Ytterligare behov av personal med liknande kvalifikationer bör tillgodoses genom anställande av lägre avlönade befattningshavare.

Egnahemsstyrelsen har förordat, att anslag beräknas för avlönande av 11 assistenter i lönegrad Eo 16. För min del hyser jag tvekan, om icke lämpliga personer kunna förvärfvas för dessa befattningar, även om lönen sättes något lägre än den nyss angivna. Jag anser det böra ankomma på egnahemsstyrelsen att bedöma, i vilken utsträckning sådana lägre avlönade befattningshavare böra anställas. Härigenom kan någon besparing i utgifterna för ändamålet vinnas. Å andra sidan har jag nyss uttalat mig för att av egnahemsstyrelsen föreslagna konsulenter i vissa län skola ersättas med lägre avlönad personal. Med hänsyn härtill torde de beräknade kostnaderna för assistentpersonal behöva något ökas i förhållande till vad styrelsen föreslagit.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att som villkor för anställning

som egnahemsdirektör, konsulent eller assistent visserligen i allmänhet bör gälla, att sökanden avlagt agronomexamen. Detta bör emellertid icke utgöra en undantagslös regel. Särskilt bör till erhållande av assistentbefattning kunna ifrågakomma även annan än den, som kan åberopa agronomexamen.

Hos varje egnahemsnämnd bör vidare finnas en kassör. Då egnahemsdirektören i stor utsträckning befinner sig på resor, kommer kassören även att tjänstgöra såsom kontorsföreståndare samt stå allmänheten till förfogande med råd och upplysningar. Av skäl, som anförts av egnahemsstyrelsen, anser jag ifrågavarande befattningshavare tills vidare icke böra erhålla ordinarie ställning. Olika anställningsformer böra komma i fråga, alltefter förhållandena i de särskilda fallen. I de större länen kan det vara motiverat att anställa kassörer med heltidstjänstgöring, enligt egnahemsstyrelsens bestämmande placerade i någon av lönegraderna Eo 15—18. På andra håll kan det vara tillräckligt, att kassören allenast erhåller halvtidstjänstgöring eller möjligen trekvartstjänstgöring hos egnahemsnämnden, varvid han har möjlighet att samtidigt ha anställning hos hushållningssällskapet. I sådana fall anser jag övervägande skäl tala för att kassörens avlöning bör utgå i form av arvode, vilket emellertid bör bestämmas i huvudsaklig anslutning till lönen i nyssnämnda lönegrader, med vederbörlig reduktion i förhållande till den avkortade tjänstgöringstiden. En konsekvens av att ersättningen bestämmas i form av arvode blir, att befattningen icke blir förenad med pensionsrätt. Att särskilda åtgärder kunna vara motiverade i avseende å befattningshavare, som hittills haft pensionsrätt på grund av befattning hos hushållningssällskap, framgår av det följande. Såsom en ytterligare form för anställandet av kassör har egnahemsstyrelsen ansett kunna ifrågakomma, att denne erhåller heltidsanställning med placering i lägre lönegrad än förut nämnts, förslagsvis i lönegrad Eo 11. En sådan anordning skulle enligt egnahemsstyrelsens mening särskilt kunna tillgripas, där det synes tveksamt, om handhavandet av kassörsgöromålen gör en heltidstjänst behövlig, men skäl tala för att med dessa göromål kunna kombineras andra mindre kvalificerade arbetsuppgifter, så att en heltidsbefattning blir motiverad. Det synes böra ankomma på egnahemsstyrelsen att bedöma, när en sådan anordning kan befinnas lämplig. Där egnahemskassör samtidigt har anställning hos hushållningssällskap, bör på grund av vad riksräkenskapsverket framhållit såvitt möjligt undvikas, att han har det direkta ansvaret för båda institutionernas kassor. I detta sammanhang vill jag giva min anslutning till egnahemsstyrelsens uppfattning, att efter den avsedda omorganisationen av egnahemsnämnderna skäl icke längre komma att finnas att, såsom hittills på ett par håll skett, uppdraga kassagöromålen åt enskild bankinrättning.

I fråga om lägre befattningar hos egnahemsnämnderna har egnahemsstyrelsen föreslagit inrättandet av 5 ordinarie kanslibiträdesbefattningar, 32 ordinarie kontorsbiträdesbefattningar samt ett 20-tal icke-ordinarie kontors- eller skrivbiträdesbefattningar. I anslutning till vad statskontoret och riksräkenskapsverket anført finner jag de ordinarie kanslibiträdesbefattningarna

tills vidare kunna undvaras. I stället torde anslag böra beräknas för icke-ordinarie personal i motsvarande ställning. För övrigt föranleder egna-hemsstyrelsens förslag i förevarande hänseende icke något annat uttalande från min sida, än att all möjlig sparsamhet bör iakttagas i avseende å personalanställningen hos nämnderna.

Medel behöva också stå till förfogande för ersättning åt speciell sakkunskap, som i viss omfattning kan behöva anlitas av egna-hemsnämnderna. I detta sammanhang vill jag erinra om egna-hemsstyrelsens förslag, att även efter det egna-hemsnämnderna blivit förstatligade särskilda medel böra ställas till deras förfogande från det under femte huvudtiteln uppförda anslaget till främjande av bostadsbyggande på landsbygden för att täcka nämndernas kostnader för handhavandet av denna verksamhet. Det är här närmast fråga om kostnader för anlitan- de av särskild byggnadssakkunskap. Ehuru jag i princip biträder statskontorets och riksräkenskapsverkets uppfattning, att det vore riktigast om ersättningar av här avsedda slag bestredes från samma anslag som egna-hemsnämndernas avlöningskostnader i övrigt, finner jag likväl övervägande skäl tala för att dylika kostnader tills vidare i viss utsträckning skola få avföras å nyssnämnda anslag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden.

Egna-hemsstyrelsen har utgått från att befattningshavare hos hushållningssällskapen, vilka i mera väsentlig utsträckning sysselsatts med egna-hemsfrågor, skola kunna överflyttas till de nya statliga egna-hemsnämnderna. Härvid har styrelsen uttalat sig för att ifrågavarande befattningshavares möjligheter att i löneklasshänseende tillgodoräkna anställning hos hushållningssällskapen skola göras mera förmånliga än som enligt avlöningsreglementena gäller i fråga om tjänstemän i allmänhet under jämförliga förhållanden. I likhet med flera av de hörda ämbetsverken anser jag en sådan särskild anordning varken vara behövlig eller lämplig. Det torde bli möjligt att, där så provas skäligt, med tillämpning av de vanliga bestämmelserna i avlöningsreglementena tillgodose tjänstemän, som överflytta från hushållningssällskapen, på sådant sätt att de icke skola behöva lida nämnvärd minskning i de inkomster, som de tidigare haft hos sällskapen. Vad särskilt angår de kassörer, som anställas mot arvode, synes det lämpligt, att arvodet för undvikande av löneminskning skall kunna sättas högre än som motsvarar lägsta löneklassen inom vederbörlig lönegrad. Fråga om sådan höjning av arvodet torde böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I detta sammanhang vill jag uttala min anslutning till statskontorets och statens pensionsanstalts förslag, att befattningshavare hos hushållningssällskap, vilken övergår till en med pensionsrätt icke förenad befattning hos egna-hemsnämnd, skall kunna personligt bibehålla sin pensionsrätt i pensionsanstalten. Riksdagens bemyndigande torde böra utverkas för Kungl. Maj:t att meddela beslut i nämnda hänseende. Ett sådant bemyndigande torde även böra innefatta rätt för Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstäm-

melse med vad statens pensionsanstalt föreslagit, besluta i fråga om bestridandet av kostnaderna för pensionsavgifter i fall, varom här är fråga.

Med hänsyn till vad som anförts av egnahemsstyrelsen kan jag icke finna tillräckliga skäl föreligga för staten att tillerkänna någon ersättning åt sekreterare eller andra befattningshavare hos hushållningssällskap, vilka till följd av egnahemsverksamhetens omorganisation gå miste om biförtjänster, som de hittills tillgodonjutit för arbete hos egnahemsnämnden. Till frågan om gottgörelse åt ett eller annat hushållningssällskap för vissa pensionskostnader, som hänföra sig till tidigare tjänstemäns befattning med egnahemsärenden, återkommer jag i det följande.

I förevarande sammanhang torde jag också få upptaga egnahemsstyrelsens förslag, att byrådirektören hos styrelsen Olof Agerberg, om han erhåller befattning såsom egnahemsdirektör, skall få bibehålla sin placering i 29:e löneklassen. Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i förevarande fall anser jag riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

Såsom egnahemsstyrelsen föreslagit, böra egnahemsorganen i vissa fall kunna betinga sig ersättning för biträde med jordförmedling och byggnadsrådgivning. Mot vad egnahemsstyrelsen anført i detta hänseende har jag intet annat att erinra än att inkomsterna härav — vilka åtminstone till en början torde bli föga betydande — i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag böra redovisas å egnahemsnämndernas omkostnadsanslag under rubriken särskilda uppbördsmedel.

Vad slutligen angår beräkningen av anslag till de statliga egnahemsnämnderna för budgetåret 1940/41 vill jag erinra om att jag i det föregående uttalat mig för viss sänkning av löneställningen för egnahemsdirektörerna, i förhållande till vad egnahemsstyrelsen föreslagit, samt för minskning av antalet konsulentbefattningar och uteslutning av de ordinarie kanslibiträdesbefattningarna. Med hänsyn härtill och till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan i statsverkspropositionen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anført rörande avlöningsanslagens beräkning, torde det av egnahemsstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet för avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat böra minskas med 72,400 kronor till 347,000 kronor. Anslagsposterna till årsarvoden till ordförande i egnahemsnämnderna och till dagarvoden till ordförande och ledamöter i nämnderna torde i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag böra uppföras med respektive 15,000 kronor och 40,000 kronor eller sammanlagt 55,000 kronor. Anslagsposten till grundavlöningar m. m. till icke-ordinarie personal torde, i anslutning till vad jag föreslagit i fråga om anställande av icke-ordinarie kanslibiträden och av ökat antal egnahemsassistenter, böra i förhållande till egnahemsstyrelsens förslag ökas med 20,600 kronor till 255,000 kronor samt anslagsposten till avlöningsförhöjningar m. m. med 3,300 kronor till 26,000 kronor. Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal kommer härvid att uppgå till 281,000 kronor. Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra upptagas

med 52,000 kronor. Avlöningsstaten för egnahemsnämnderna kommer härvid att sluta å ett belopp av 735,000 kronor.

I avseende å omkostnadsstaten för egnahemsnämnderna kan jag med hänsyn till nödvändigheten att begränsa statsutgifterna icke tillstyrka högre anslag än 275,000 kronor, varav förslagsvis 200,000 kronor till reseersättningar och förslagsvis 75,000 kronor till expenser. Att ersättningar för egnahemsnämndernas biträde med jordförmedling och byggnadsrådgivning i det föregående föreslagits skola redovisas såsom särskilda uppbördsmedel å omkostnadsanslaget, torde icke böra påverka anslagets beräkning.

Utskottet.

I enlighet med 1939 års principbeslut rörande inrättandet av statliga egnahemsnämnder i länen, att träda i verksamhet den 1 juli 1940, har departementschefen på grundval av fortsatt utredning av egnahemsstyrelsen framlagt förslag om dessa nämnders organisation. Då detta förslag i stort sett överensstämmer med de preliminära synpunkter i förevarande organisationsspörsmål, som godkändes av fjolårets lagtima riksdag, har utskottet ansett sig böra här beröra allenast vissa därmed förknippade frågor.

Till en början har då utskottet till behandling upptagit det i de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 framställda yrkandet om att med inrättandet av statliga egnahemsnämnder skall tillsvidare anstå. Ehuru väl utskottet funnit de skäl, som motionärerna anfört, värda visst beaktande — särskilt nödvändigheten av att i nuvarande krisläge iakttaga största möjliga sparsamhet med allmänna medel och därför söka undvika nya kostnadskrävande anordningar — anser utskottet det dock vara en sådan trängande samhällsangelägenhet att 1939 års egnahemsreform fullföljes enligt antagen plan, att utskottet icke kan biträda motionärernas uppskovsyrkande beträffande nyorganisationen av egnahemsnämnderna.

Departementschefen har åtminstone för närvarande ansett sig böra föreslå, att egnahemsnämndernas verkställande tjänstemän, egnahemsdirektörerna, icke placeras i högre lönegrad än A 23. Egnahemsstyrelsen har föreslagit dessas placering i lönegrad A 24. Vid egnahemsfrågans behandling vid 1939 års lagtima riksdag godkändes departementschefens då framförda uppfattning, att de med egnahemsdirektörsbefattning förenade uppgifterna bevingade befattningens placering i lönegrad A 24, därvid emellertid samtidigt framfördes den tanken, att ifrågavarande tjänstemän i en del län skulle placeras i lägre lönegrad. Frågan om egnahemsdirektörernas löneställning har upptagits till behandling i vissa nu väckta motioner, nämligen I: 164 och II: 227, likalydande, samt I: 189 och II: 248, vari motionärerna anslutit sig till egnahemsstyrelsens förslag i frågan. Samma ståndpunkt intogs av 1936 års egnahemsutredning. Inom utskottet har vidare dryftats ett förslag, att ifrågavarande tjänstemän tills vidare borde erhålla icke-ordinarie ställning och därvid placeras i lönegrad Eo 24. Då nu utskottet övergår till att angiva sin ståndpunkt i förevarande lönefråga, vill utskottet framhålla, att de skäl, som på sin tid anfördes i fråga om egnahemsdirektörernas löneställning och som godtogos av 1939 års lagtima riksdag, alltjämt synas bärande med hän-

syn till de viktiga arbetsuppgifter inom egnahemsverksamheten, som skola åligga dessa tjänstemän. Utskottet biträder sålunda motionärernas yrkande, att ifrågavarande befattningar placeras i lönegrad A 24. I enlighet härmed har utskottet omräknat den föreslagna avlöningsstaten för egnahemsnämnderna.

Med hänsyn till de särskilda omständigheterna i fråga om byrådirektören Agerbergs ställning i egnahemsstyrelsen har departementschefen biträtt styrelsens förslag, att Agerberg bör beredas möjlighet att kunna erhålla befattning såsom egnahemsdirektör med bibehållande av sin placering i 29:e löneklassen. I motionerna I: 165 och II: 243, likalydande, har föreslagits, att Agerberg i berörda fall bör få bibehålla även sin nuvarande lönegradsplacering i A 26. Enär utskottet ansett det möta principiella betänkligheter att öppna möjlighet för en tjänsteman att erhålla lägre befattning utan att behöva underkasta sig därmed förenad sämre löneställning, har utskottet ej kunnat tillstyrka sådant förslag, icke ens i den modifierade form som departementschefen ifrågasatt.

Inrättandet av egnahemskonsulentbefattningar i lönegrad A 21 hos de statliga egnahemsnämnderna har departementschefen ansett kunna åtminstone tillsvidare begränsas till en dylik befattning för vardera av de fyra nordligaste länen. Motionsvis har påyrkats utökning av antalet konsulentbefattningar; sålunda föreslås i de likalydande motionerna I: 186 och II: 246 inrättande av tre eller åtminstone två i Norrbottens län och i de jämväl likalydande motionerna I: 188 och II: 244 inrättande av två i Västerbottens län. Även om under normala förhållanden ett ökat antal egnahemskonsulenter torde erfordras i vissa län, finner utskottet det emellertid icke tillrådligt att i nuvarande ovisshet om den närmaste utvecklingen föreslå sådan personalökning.

III. Överflyttning av hushållningssällskapens egnahemslånestock på staten. Sällskapens riskfonder. Ersättningar till vissa sällskap m. m.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 33—50.

Departementschefens anförande:

Den överflyttning av egnahemslån från hushållningssällskapen till staten, som åsyftats skola äga rum med ingången av budgetåret 1940/41, torde böra genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits av egnahemsstyrelsen. I den mån icke Kungl. Maj:t meddelar särskilda föreskrifter i ämnet, bör det ankomma på styrelsen att, delvis i samråd med statskontoret, iakttaga statens rätt vid lånens överflyttning.

Att staten avsetts skola övertaga egnahemslånen och de därmed förenade riskerna, har föranlett ett övervägande, om icke även de riskfonder, som hushållningssällskapen samlat för täckande av förluster å egnahemslånerörelsen, åtminstone i viss utsträckning böra överlåtas på staten. Emellertid ha skäl ansetts tala för att de s. k. äldre riskfonderna, vilka tillkommit före

1928 års egnahemsreform och vilka hushållningssällskapen i mer eller mindre uttrycklig form erhållit rätt att själva disponera, skola få behållas av sällskapen. Samma skäl motivera icke, att sällskapen i fortsättningen få tillgodogöra sig de nya riskfonderna. Förra årets lagtima riksdag har i enlighet härmed i princip fattat beslut om att de äldre riskfonderna skola få kvarbliva hos sällskapen men att — och detta skall gälla som villkor för statens övertagande av egnahemslånen — de nya riskfonderna skola överlåtas på staten.

Beträffande de äldre riskfonderna har emellertid nyssnämnda medgivande förknippats med ett förbehåll av innebörd att dessa fonder icke må utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd användas för andra ändamål än främjande av det mindre jordbruket och dess binäringar ävensom uppmuntrande av trädgårdsodlingen. I enlighet med önskemål, som framkommit från åtskilliga håll, har egnahemsstyrelsen numera föreslagit, att ifrågavarande förbehåll skall eftergivnas. Styrelsen har ansett förutsättningarna härigenom kunna ökas för en friktionsfri övergång till den nya organisationen. För min del vill jag icke motsätta mig detta förslag. Emellertid synes det mig naturligt, att hushållningssällskapen, även om de icke uttryckligen förbindas hertill, komma att förutom för vissa utgifter i samband med omorganisationen huvudsakligen disponera fonderna för nyss avsedda ändamål.

Vad härefter angår de nya riskfonderna kan jag ej finna tillräcklig anledning att intaga någon annan ståndpunkt än föregående år, då jag förordat att dessa fonder böra överlåtas på staten. Det kan naturligt nog för ett hushållningssällskap, som förlorat sin äldre riskfond men har i behåll en ny riskfond till större eller mindre belopp, synas hårt att behöva avstå från denna, särskilt som omorganisationen av egnahemsverksamheten även kan tänkas föranleda vissa utgifter. Med tanke härpå kommer jag i det följande att föreslå, att någon ersättning skall kunna utgå i dylika fall. En del sällskap ha, utan att framställa invändningar mot principen att de nya riskfonderna skola överlåtas på staten, velat omräkna dessa till lägre belopp än dem, till vilka de äro bokförda. Till stöd härför har åberopats, att hushållningssällskapen under årens lopp av egna medel bekostat en del utgifter, som sällskapen varit befogade att bestrida från de nya riskfonderna, eller ock tillfört dessa fonder vissa inkomster, vilka icke författningsenligt behövt tillföras fonderna, i båda fallen med resultat att de nya riskfonderna blivit större än eljest skulle ha blivit förhållandet. Med särskild styrka har framförts önskemålet att en omräkning av inkomsterna måtte få äga rum. Egnahemsstyrelsen har motsatt sig, att fonderna skola få omräknas vare sig i avseende å utgifter eller inkomster. För min del finner jag de av styrelsen anförda skälen bärande. Att nu konstatera, huru stora de nya riskfonderna skulle ha varit, om dessa belastats med så stor del av hushållningssällskapens utgifter som kunnat ifrågakomma och å andra sidan tillförts så liten del av inkomsterna som författningsenligt låtit sig göra, skulle i praktiken vara omöjligt. För övrigt synas mig inga starkare skäl tala för att, där riskfonderna exempelvis tillförts sådana räntor å statliga bostadsförbättringsmedel, vilka härröra från att sällskapen kunnat lyfta med-

len innan desamma utlämnats till bidrags- eller låntagare, dylika ränteinkomster skola avföras från riskfonderna och tillerkännas hushållningssällskapen. Det bör uppmärksammas att, sedan dessa och andra inkomster en gång tillförts de nya riskfonderna, hushållningssällskapen icke haft anledning att räkna med att desamma skulle få användas för annat ändamål än egnahemsverksamheten. Överhuvud taget torde man kunna utgå från att de från några sällskap framställda yrkandena i förevarande hänseende ha sin rot däri att vissa andra sällskap kunnat dra fördelar av att i förevarande hänseende följa andra principer för bokföringen av de nya riskfonderna. Att avgöra vad som skulle utgöra full rättvisa i förevarande hänseende låter sig knappast göra, så mycket mindre som jämsides med riskfondernas storlek måste tagas hänsyn till de risker, varmed de från de olika hushållningssällskapen överlämnade lånen äro förbundna. I enlighet med det här anförda bör enligt min mening någon omföring av inkomster och utgifter, vilka redan bokförts å de nya riskfonderna, icke tillstädjas. Såsom riksräkenskapsverket föreslagit, böra de nya riskfonderna överlämnas till staten med de belopp, vartill de äro bokförda den 30 juni 1940 med tillägg för eventuella överskott å förvaltningsbidrag för första halvåret 1940.

Storleken av de riskfondsmedel, som avsetts skola överlämnas till staten, har av egnahemsstyrelsen beräknats till omkring 1,900,000 kronor. Efter samråd med chefen för finansdepartementet finner jag mig böra förordna riksräkenskapsverkets förslag, att belopp, som av sällskapen överlämnas i likvida medel, tagas till uppbörd under inkomsttiteln Övriga diverse inkomster. Överlämnas fondmedel placerade i fastigheter eller lån, böra dylika värden uppföras under särskild diversemedelstitel, varifrån överföring till nyssnämnda inkomsttitel verkställes i samband med tillgångarnas realiserande.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen ha en del hushållningssällskap gjort framställning om vissa ersättningar i samband med egnahemsverksamhetens omorganisation.

Malmöhus läns hushållningssällskap har sålunda anhållit, att sällskapet måtte tillerkännas ett belopp av sammanlagt omkring 244,000 kronor. Av detta belopp hänföra sig 83,000 kronor till underskott å sällskapets riskfond samt av sällskapet bestridda förvaltningskostnader, 143,000 kronor till förluster å s. k. regleringslån samt 18,000 kronor till förlust å exploatering av viss fastighet. Egnahemsstyrelsen har avvisat hushållningssällskapets anhållan om täckning för förluster å egnahemsverksamheten och ansett ansvaret härför böra åvila hushållningssällskapet. Däremot har styrelsen funnit skäl tala för att sällskapet tillerkännes någon gottgörelse för nyssnämnda förvaltningskostnader och med hänsyn härtill förordnat sådan ökning av sällskapets förvaltningsbidrag för egnahemslångivningen under första halvåret 1940, att detsamma i ett för allt utgår med 50,000 kronor. Jag vill icke motsätta mig den av egnahemsstyrelsen föreslagna anordningen till lösning av förevarande ersättningsfråga.

Enligt egnahemsstyrelsens förslag skall sådant sällskap, som förlorat sin äldre riskfond genom uppkomna förluster å egnahemsverksamheten, kunna av Kungl. Maj:t tillerkännas ett engångsanslag av förslagsvis 5,000 kronor för täckande av utgifter i samband med omorganisationen. Styrelsen har ansett sådant bidrag kunna ifrågakomma för Södermanlands, Kronobergs och Västernorrlands läns hushållningssällskap. Då jag anser detta förslag lämpligt och det endast medför förhållandevis obetydliga utgifter för staten, vill jag tillstyrka förslaget.

Ett par hushållningssällskap ha hemställt, att staten måtte övertaga ansvaret för vissa pensioner eller tilläggs pensioner. Det har syns egnahemsstyrelsen möjligt, att staten i någon utsträckning bör bidraga till sådana pensionskostnader. Om och i vad mån detta bör ske, har styrelsen ansett böra få avgöras av Kungl. Maj:t efter överbägende av omständigheterna i de särskilda fallen. Styrelsen har vidare även antytt möjligheten av att det i något enstaka fall kan befinnas skäligt att tillerkänna hushållningssällskap gottgörelse för hyreskostnader, som föranledas av ändrade lokalförhållanden för egnahemsnämnderna. Enligt min mening bör Kungl. Maj:t ha möjlighet att anvisa hushållningssällskap ett mindre engångsbidrag till utgifter av förevarande art under övergångstiden. Härvid bör tagas hänsyn till storleken av sällskapets äldre riskfond. Nu avsedda ersättningar torde sammanlagt kunna hållas inom ett belopp av 5,000 kronor och i varje fall icke nämnvärt överstiga detta belopp.

De ersättningar av olika slag, som av mig tillstyrkts, torde böra bestridas av anslaget till förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m.

Utöver vad jag i det föregående förordat anser jag skäl icke förefinnas för några ersättningar åt hushållningssällskapen i samband med egnahemsverksamhetens omorganisation.

Såsom framgår av det föregående kunna även i andra hänseenden än de hittills berörda i samband med egnahemsnämndernas förstatligande uppkomma frågor om reglering av mellanhavanden mellan staten och hushållningssällskapen. Bland annat kan fråga uppkomma om statens övertagande av jordanskaffningsföretag, som igångsatts av hushållningssällskap. Vad egnahemsstyrelsen anført i detta hänseende ger mig ej skäl till erinran. I anslutning till vad styrelsen anført torde Kungl. Maj:t även böra äga befo-genhet att, där så erfordras till förekommande av förluster för vissa hushållningssällskap å borgensförbindelser, som ingåtts för egnahemsändamål, träffa uppgörelse med sällskapen om eftergivande av borgensansvaret.

Kungl. Maj:t torde även böra äga att i förekommande fall besluta om de åtgärder, som kunna föranledas av att kommuner, egnahemsföreningar och egnahemsbolag helt eller delvis avveckla av dem bedriven egnahemsverksamhet.

Med utgångspunkt från vad här i olika hänseenden anførts torde Kungl. Maj:t böra utverka riksdagens godkännande av de av mig förordade grunderna för uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i avseende

å överflyttningen till staten av egnahems- och därmed jämförliga lån, dispositionen av sällskapens riskfonder samt vissa andra med egnahemsverksamhetens omorganisation sammanhängande frågor ävensom ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att i övrigt besluta om de åtgärder, som föranledas av nämnda omorganisation.

Med avseende på hushållningssällskapens riskfonder för egnahemslånerörelsen beslöts vid 1939 års lagtima riksdag, att de gamla fonderna skulle få kvarbliva hos sällskapen medan de nya fonderna skulle överlåtas på staten. I fråga om de gamla riskfonderna gjordes emellertid det förbehållet, att dessa fonder icke skulle kunna utan Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd användas för andra ändamål än främjande av det mindre jordbruket och dess binärningar ävensom uppmuntrande av trädgårdsodlingen. Med hänsyn till de önskemål, som framkommit från olika håll, har nu departementschefen icke velat motsätta sig egnahemsstyrelsens förslag, att ifrågasvarande förbehåll skall eftergivnas. Även utskottet ansluter sig härtill men vill samtidigt understryka departementschefens uttalande, att det synes naturligt, att hushållningssällskapen likväl komma att förutom för vissa utgifter i samband med omorganisationen huvudsakligen disponera fonderna för nyssnämnda ändamål.

Utskottet.

I motionerna I: 191 och II: 245, likalydande, samt II: 226 har hemställts, att de nya riskfonderna, innan de överlämnas till staten, skola enligt vissa närmare angivna grunder omräknas till att omfatta endast vad som verkligen kan befinnas utgöra överskott på de statliga förvaltningsbidragen till hushållningssällskapen. Enär liknande krav framställts även under egnahemsstyrelsens utredningsarbete, har styrelsen och likaså departementschefen tagit desamma under övervägande men funnit sig böra motsätta sig begärd omräkning och utgått från att de bokförda fondbeloppen skola redovisas. Överlämnandet till staten av de bokförda nya fonderna har enligt 1939 års beslut avsetts skola gälla såsom villkor för statens övertagande av hushållningssällskapens egnahemslånestock. Utskottet finner icke anledning att nu föreslå ändring härutinnan och kan följaktligen ej heller biträda motionärernas förslag.

Med tanke på de hushållningssällskap, som förlorat sina gamla riskfonder, har departementschefen föreslagit, att vartdera av dessa sällskap skall kunna av Kungl. Maj:t tillerkännas ett engångsanslag av 5,000 kronor för täckande av utgifter i samband med omorganisationen. Undantag har emellertid gjorts för Malmöhus läns hushållningssällskap såtillvida att detta sällskap på grund av särskilda förhållanden föreslagits skola i stället erhålla ett från 15,000 à 20,000 kronor till 50,000 kronor ökat förvaltningsbidrag för första halvåret 1940. Vad sålunda föreslagits i fråga om engångsansättningar till vissa hushållningssällskap föranleder ingen erinran från utskottets sida, ehuru väl utskottet varit tveksamt om lämpligheten av att icke jämställa samtliga här ifrågakommande hushållningssällskap.

IV. Ersättningar åt egnahemsombuden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 54—56.

Departementschefens anförande:

Jag biträder egnahemsstyrelsens förslag, att ersättningarna åt egnahemsombuden, vilka årligen i efterhand böra fastställas av egnahemsstyrelsen efter förslag av egnahemsnämnderna, skola beräknas efter 4 kronor för varje ärende, varmed ombud i någon mera väsentlig utsträckning tagit befattning, dock med högst 12 kronor för en och samma dag. Den efter dessa grunder beräknade årsersättningen bör emellertid, på sätt egnahemsstyrelsen förordat, kunna jämkas med hänsyn till det allmänna intresse och den duglighet, som egnahemsombud ådagalagt vid fullgörandet av sitt uppdrag. Egnahemsombud bör även tillgodonjuta resekostnadsersättning efter klass III i allmänna resereglementet. Sådan ersättning bör kunna utbetalas utan samband med ombudets årsersättning.

I överensstämmelse med vad egnahemsstyrelsen föreslagit, böra lån- eller bidragstagare icke behöva bidra till ersättningar åt egnahemsombuden i annat fall än att de genom missvisande uppgifter föranlett eljest onödiga rese- eller andra kostnader.

I förevarande sammanhang vill jag erinra om att det i princip är avsett, att ett egnahemsombud skall finnas för varje kommun. Enligt min mening bör emellertid hinder icke möta att tills vidare, i den mån så kan anses lämpligt, något begränsa antalet egnahemsombud.

För ifrågakommande ändamål torde böra uppföras ett särskilt anslag å riksstaten. I avvidan på erfarenheter, i vilken utsträckning egnahemsombud komma att anlitas, torde anslaget för budgetåret 1940/41 böra upptagas med ett belopp av allenast 30,000 kronor. Anslaget torde böra erhålla karaktär av förslagsanslag.

Utskottet.

De beräkningsgrunder för ersättningar åt egnahemsombuden, som departementschefen föreslagit, finner utskottet lämpligt avvägda. Utskottet vill visserligen ej motsätta sig, att tills vidare och i den mån så kan anses lämpligt antalet egnahemsombud må något begränsas. För att egnahemsombuden skola kunna förväntas besitta erforderlig personal- och lokalkännedom bör dock framhållas önskvärdheten av att — såsom i princip är avsett — ett ombud utses för varje kommun.

V. Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 57 o. 58.

Departementschefens anförande:

Mot vad egnahemsstyrelsen föreslagit i fråga om anvisandet av anslag till förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare m. m. har jag intet att

erinra. Från anslaget böra bestridas även de ersättningar, som av mig i det föregående föreslagits skola utgå till vissa hushållningssällskap i samband med egnahemsnämndernas förstatligande. Anslaget torde i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag böra för budgetåret 1940/41 uppföras med 675,000 kronor. Det bör uppmärksammas, att anslaget i vad det avser förvaltningsbidrag och ersättningar till hushållningssällskapen har karaktär av engångsanslag, vartill någon motsvarighet icke kommer att finnas under kommande budgetår.

Den gjorda beräkningen av behovet av medel till förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare grundas på gällande bestämmelser och med hänsyn tagen till att hushållningssällskapens egnahemsnämnder skola vara verk samma endast under första halvåret 1940. Utskottet har ingen erinran att framställa i förevarande hänseende.

Utskottet.

VI. Premielån till egnahemslåntagare m. m.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 58—61.

Departementschefens anförande:

I avseende å beräkningen av anslaget till premielån vill jag först något uppehålla mig vid frågan i vad mån sådana lån även skola utgå i samband med försäljning av fastigheter, som ingå i egnahemsorganens jordanskaffningsverksamhet. Jag kan icke biträda riksräkenskapsverkets förslag, att staten alltid skulle, oberoende av försåld egnahemsfastighets bruksvärde, betinga sig en köpeskillning, som skulle täcka statens samtliga kostnader för förvärvet och iordningställandet av fastigheten, låt vara att samtidigt skulle beviljas ett premielån till täckande av skillnaden mellan den sålunda bestämda köpeskillningen och bruksvärdet. På sätt egnahemsstyrelsen framhållit, är en sådan anordning ägnad att väcka betänkligheter med hänsyn till såväl köparens intresse som svårigheterna att fördela kostnaderna för ett jordanskaffningsföretag på de däri ingående särskilda fastigheterna. Även om köpeskillningen i princip bör bestämmas på grundval av bruksvärdet, synes emellertid hinder icke böra möta att, där det kan anses motiverat med hänsyn till önskvärdheten att motverka spekulativa försäljningar av egnahemsfastigheter, i vissa fall bestämma köpeskillningen något högre än det aktuella bruksvärdet och täcka mellanskillnaden medelst premielån.

Såsom i annat sammanhang förordas böra statens kostnader för förvärv och iordningställande av jord för egnahemsbildning ävensom å andra sidan köpeskillningarna för försålda fastigheter bokföras å en förlagsfond, benämnd jordfonden. Om försäljningssumman för fastigheter, ingående i ett jordanskaffningsföretag, understiger kostnaderna för förvärvet och iordningställandet av fastigheterna, bör skillnadsbeloppet täckas av medel, som anvisas å driftbudgeten under nionde huvudtiteln. Med hänsyn till

svårigheten att, innan erfarenheter vunnits av jordanskaffningsverksamheten, beräkna de erforderliga anslagsmedlens storlek vill jag såsom en provisorisk anordning förorda, att anslaget till premielån skall kunna utnyttjas för ifrågavarande ändamål, varvid ur bokföringen bör kunna utläsas, i vilken utsträckning anslaget disponeras för premielån och för täckning av underskott å jordanskaffningsföretag. Detta anslag bör även tillgodogöras överskott, som uppkommer när inkomsterna av ett jordanskaffningsföretag överstiga utgifterna för företaget. Den av mig sålunda förordade anordningen synes komma ganska nära riksräkenskapsverkets förslag i ämnet. Då jag utgår från att den statliga jordanskaffningsverksamheten i stort sett icke skall gå med förlust — jag bortser här från särskilda kolonisationsföretag i övre Norrland — torde vid beräkningen av anslaget till premielån åtminstone icke för närvarande någon större hänsyn behöva tagas till den utvidgning av anslagets användning, som jag här förordat.

Med hänsyn dels till nödvändigheten att i nuvarande läge starkt begränsa statsutgifterna och dels till den försiktighet, som särskilt vid stigande jordpriser och byggnadskostnader bör iakttagas av jordbrukarna i avseende å startande av jordbruksföretag, anser jag anslagsmedlen för premielån böra väsentligt beskäras i förhållande till vad eljest skulle vara motiverat. Ur nyssnämnda synpunkter har dispositionen av anslagsmedlen för innevarande budgetår redan begränsats. Den odisponerade behållning, som på grund härav eller av andra skäl kommer att finnas på premielånefonden vid ingången av nästkommande budgetår, sannolikt mellan 100,000 och 200,000 kronor, kan i stället användas under budgetåret 1940/41. Såsom nytt anslag till ifrågavarande ändamål för sistnämnda budgetår torde böra anvisas 600,000 kronor. Anslagets beteckning torde böra förkortas till »premielån till egnahemslåntagare m. m.».

Utskottet.

De allmänna riktlinjer för premielånemedlens användning, som departementschefen angivit, synas utskottet godtagbara. Liksom vid 1939 års lagtima riksdag förutsätter emellertid utskottet, att närmare föreskrifter om premielångivningen komma att meddelas. Den starka begränsningen av anslagsäskandet för ändamålet torde medföra, att startandet av egnahemsjordbruk kommer att få ringa omfattning. Att så sker torde försiktigheten bjuda i nuvarande tidsläge till förekommande av att alltför dyrbara och oräntabla egnahemsföretag igångsättas.

VII. Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 62 o. 63.

Departementschefens anförande:

Ur såväl jordbruksekonomisk som social synpunkt är det av stor betydelse, att komplettering av ofullständiga jordbruk främjas. Möjligheten att er-

hålla statsbidrag till täckande av kostnader för byggnader, som bli överflödiga vid sammanläggning av bruksningsdelar, torde vara ägnad att i många fall underlätta genomförandet av en dylik komplettering. Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka, att ett anslag av 75,000 kronor anvisas till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1940/41. Anslaget torde böra erhålla karaktär av reservationsanslag.

Utskottet biträder departementschefens ifrågavarande förslag om anvisning av medel för bidrag till inlösen av byggnader, som bli överflödiga vid sammanläggning av bruksningsdelar i syfte att förstärka ofullständiga jordbruk.

Utskottet.

VIII. Byggnade av odlingsvägar.

Beträffande 1936 års egnahemsutrednings förslag i ämnet hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 63—73.

Departementschefens anförande:

Såsom jag vid anmälan av egnahemspropositionen till 1939 års lagtima riksdag framhållit, bör egnahemsverksamheten framdeles icke i lika hög grad som tidigare vara inriktad på nykolonisation. I stället bör en annan uppgift träda i förgrunden, nämligen sådan komplettering av ofullständiga jordbruk med tillskottsjord, att bärkraftiga jordbruk skapas. Såsom ett led i åtgärderna för främjande av denna komplettering bör, såsom egnahemsutredningen föreslagit, statsbidrag kunna utgå till byggande av odlingsvägar vilka, där det ej kan undvikas att tillskottsjordarna komma att ligga på något avstånd från gårdarna, erfordras för förbindelsen mellan ägotterna. Då behovet av statsbidrag till sådana vägar kan antagas göra sig huvudsakligen gällande i Norrland och Dalarna, biträder jag utredningens förslag, att ifrågavarande bidragsverksamhet inskränkes till nämnda landsdelar.

Egnahemsutredningens förslag innebär, att de nuvarande reglerna för statsbidrag till nybyggesvägar, med vissa ändringar, skola erhålla tillämpning jämväl i fråga om vägar, som nyss avsetts. Lantbruksstyrelsen har däremot uttalat sig för att bidragsgivningen till sistnämnda vägar skall inordnas i bidragsverksamheten till understödjande av torrlägningsföretag. Såsom ett tredje alternativ har antytts, att statsbidrag till här avsedda odlingsvägar skulle utgå efter de vanliga reglerna för bidrag till enskild väghållning. För min del anser jag övervägande skäl tala för att, liksom hittills bidragsgivningen till nybyggesvägar utgjort en självständig bidragsform vid sidan av understödjandet av torrlägningsföretag och av enskild väghållning, så blir fallet även sedan verksamheten utvidgats till att avse förbindelsevägar av nu ifrågavarande art.

Den bidragsverksamhet, som nu utövas till förmån för nybyggesvägar, har handhåfts av länsstyrelserna. Detsamma har tidigare varit förhållandet med statsbidragen till enskilda vägar. Emellertid har sistnämnda bidragsgivning

från och med den 1 juli 1939 överflyttats från länsstyrelserna till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Med utgångspunkt härifrån har egnahemsutredningen ansett länsstyrelserna framdeles icke heller böra ha hand om beviljandet av bidrag till odlingsvägar. Utredningen har föreslagit, att detta arbete uppdrages åt de statliga egnahemsnämnderna. I en del yttranden har emellertid i stället förordats, antingen att bidragsverksamheten bibehålles hos länsstyrelserna eller att densamma, liksom torrlägningsverksamheten, lägges hos lantbruksstyrelsen eller ock uppdrages åt hushållningssällskapen. Med hänsyn till att det kommer att åligga egnahemsorganen såsom en av deras viktigaste uppgifter att medverka vid kompletteringen av ofullständiga jordbruk med tillskottsjord och då bidragsgivningen till odlingsvägar har ett nära samband med denna kompletteringsverksamhet men däremot icke avser ett kommunikationsändamål i egentlig mening, delar jag egnahemsutredningens uppfattning, att arbetet härmed lämpligast bör åläggas egnahemsnämnderna. Dessa böra i erforderlig utsträckning få anlita biträde av de hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anställda länsschaktmästarna. Av skäl, som anförts av nyssnämnda styrelse, böra egnahemsnämnderna i varje särskilt bidragsärende införskaffa yttrande från styrelsen. Nämnderna böra även, i den mån det finnes lämpligt, samråda med länsstyrelserna och vederbörande kommuner. De från ett par håll framförda principiella betänkligheterna mot att egnahemsnämnderna såsom primära organ inhämta yttranden från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelserna finner jag såtillvida mindre bärande, som dessa yttranden komma att till stor del erhålla karaktär av upplysningar rörande förhållanden, vilka böra beaktas av egnahemsnämnderna vid sidan av de jordbruksekonomiska överbäganden, som närmast ankomma på nämnderna.

Det för statsbidrag till nybyggesvägar hittills gällande villkoret, att bidrag även skall lämnas av vederbörande landsting, synes i enlighet med vad allmänt förordats böra borttagas.

Av egnahemsutredningen föreslagen höjning av maximibeloppet för statsbidrag till 60 procent av kostnaderna för vägföretag kan jag icke förorda. Liksom gäller i fråga om enskilda vägar i allmänhet bör statsbidrag till odlingsvägar ej kunna beviljas till högre belopp än 50 procent av kostnaderna.

Vad i ett par yttranden anförts rörande behovet av garantier för att vägföretag planläggas på ett tillfredsställande sätt och för att vägar, vartill statsbidrag utgått, framdeles underhållas, synes mig icke motivera strängare bestämmelser härutinnan än de nu gällande. Klart är emellertid, att egnahemsnämnderna böra ägna uppmärksamhet åt förevarande förhållanden. I detta sammanhang vill jag understryka angelägenheten av att egnahemsnämnderna överhuvud taget vaka över att de statliga bidragsmedlen verkligen komma till avsedd nytta.

Uppkommande kostnader för kontroll över vägbyggen böra, i enlighet med vad egnahemsstyrelsen föreslagit, bestridas av egnahemsnämnderna.

I överensstämmelse med de grunder, som angivits i det föregående, har upprättats ett utkast till kungörelse angående statsbidrag till byggande av

odlingsvägar i Norrland och Dalarna, vilket utkast torde få fogas som bilaga till statsrådsprotokollet (Bilaga A).

Tillgängliga anslagsmedel torde årligen, efter förslag av egnahemsstyrelsen, böra av Kungl. Maj:t fördelas mellan de olika länen.

Genomförandet av de nya bestämmelserna i fråga om bidrag till odlingsvägar, vilka bestämmelser böra gälla från och med den 1 juli 1940, torde framdeles medföra ökat behov av anslagsmedel. Emellertid anser jag bidragsverksamheten, med hänsyn till nuvarande tidsläge och i avbidan på erfarenheter av de nya bestämmelserna, under budgetåret 1940/41 böra hållas inom relativt snäva gränser. Kungl. Maj:t torde sålunda böra inhämta riksdagens medgivande, att för nästa budgetår må beviljas statsbidrag intill ett belopp av 125,000 kronor. Ett förslagsanslag av 100,000 kronor torde böra anvisas för ändamålet.

I enlighet med ett av 1936 års egnahemsutredning framlagt betänkande har departementschefen föreslagit omläggning av den hittillsvarande bidragsverksamheten för nybyggesvägar till att avse byggande av odlingsvägar. Dylig väg avses skola dragas till sådant område i Norrland och Dalarna, vilket med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara ägnat att användas för jordbruksändamål såsom tillskottsjord åt ofullständigt jordbruk eller såsom självständigt jordbruk. Förslaget utgör ett led i de strävanden att åstadkomma bärkraftiga jordbruk, som särskilt kommit till uttryck i 1939 års egnahemsreform. Medan bidragsverksamheten för nybyggesvägar handhåfts av länsstyrelserna, går det nu föreliggande förslaget ut på att den ändrade verksamheten skall uppdragas åt de blivande statliga egnahemsnämnderna. En annan väsentlig olikhet ligger däri att det för statsbidrag till nybyggesvägar hittills gällande villkoret, att bidrag även skall lämnas av vederbörande landsting, föreslås böra borttagas. Bidragsbeloppet skall vara maximerat till 50 procent av den beräknade kostnaden för väganläggningen.

Utskottet.

Då det här föreliggande förslaget synes på ett naturligt sätt ansluta sig till och utbygga 1939 års reform inom egnahemsväsendet, vill utskottet, som icke finner anledning till erinran mot de ifrågasatta bestämmelsernas utformning, tillstyrka förslagets genomförande liksom anvisning av härför äskade medel. Kungl. Maj:ts författningsförslag i ämnet bifogas detta utlåtande (*Bilaga A*).

IX. Egnahemslånefonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag samt 1936 års egnahemsutrednings förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 75—81.

Departementschefens anförande:

Inledningsvis har redogjorts för de huvudsakliga grunder, som efter egnahemsverksamhetens omläggning den 1 juli 1940 skola tillämpas i avseende å egnahemslångivningen.

Med hänsyn till att frågan om räntan å lån från statens utlåningsfonder för närvarande är föremål för utredning genom särskilda sakkunniga och till vad dessa framhållit i sin förut återgivna skrivelse finner jag det vara att förorda, att de nya grunderna för egnahemslånen tills vidare icke sättas i tillämpning såvitt gäller lånens förräntning. Under budgetåret 1940/41 beviljade egnahemslån torde böra förräntas efter i huvudsak samma grunder som nu utestående lån. Övervägande skäl synas tala för att lånen, utan hänsynstagande vare sig till fördelningen på stående delar och amorteringsdelar eller till tiden för amorteringsskyldighetens inträde, förräntas efter en fast räntefot av 3.6 procent för lån till jordbruksfastigheter och 4 procent för lån till bostadsfastigheter. Kungl. Maj:t torde böra äga att med utgångspunkt från nämnda förräntningsregler meddela föreskrifter i fråga om amortering-
en av lånen.

Vad angår egnahemslån, som utlämnats före den 1 juli 1940, torde den för åren 1937—1939 medgivna provisoriska nedsättningen av räntan å stående delen av lån, för vilka amorteringsskyldighet inträtt, böra erhålla förlängd giltighet även för åren 1940 och 1941. Härvid kommer räntan å lånen i sin helhet att utgöra 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån.

Beträffande grunderna för egnahemslångivningen vill jag i detta sammanhang erinra om att enligt 1939 års lagtima riksdags beslut maximivärdet å bostadsfastighet, till vars förvärvande egnahemslån må beviljas, blivit höjt från 10,000 till 12,000 kronor. Redan i samband med förberedandet av föregående års proposition framkommo önskemål om en längre gående höjning av nämnda värde. Uttalanden i samma riktning ha även senare gjorts och härvid motiverats med den av krigsutbrottet föranledda stegringen av byggnadskostnaderna. För min del anser jag mig emellertid, med hänsyn bland annat till risken att ett möjliggörande av egnahemsbelåning av fastigheter med högre värde än nyss sagts i sin mån skulle kunna bidra till en pressning uppåt av bostadsstandarden och fastighetsvärdena, åtminstone icke för närvarande böra framställa något förslag om höjning av maximivärdet å bostadsegnahem. Det är enligt min mening önskvärt, att de stegrade byggnadskostnaderna i viss utsträckning motverkas genom rationalisering och förenkling av olika slag.

En annan fråga i avseende å egnahemslångivningen, som nu bör upptagas till övervägande, gäller om i enlighet med egnahemsutredningens förslag bestämmelserna om livförsäkring i anslutning till egnahemslån böra upphävas i samband med övergången till de nya egnahemslånebestämmelserna. För min del biträder jag egnahemsutredningens uppfattning, att efter egnahemsverksamhetens förståtligande tillräckligt starka skäl icke längre finnas att bibehålla ifrågavarande föga anlitade försäkringsform. Denna synes icke bereda vare sig låntagarna eller det allmänna fördelar, som motsvara låntagarnas kostnader för försäkringen och egnahemsnämndernas besvär med bokföring, uppbörd och indrivning av försäkringsavgifterna. Ett upphävande av bestämmelserna om livförsäkring i anslutning till egnahemslån synes så

mycket mer naturligt i detta läge, som bestämmelserna i varje fall med hänsyn till de nya grunderna för egnahemslångivningen skulle behöva bli föremål för revision. På grund av vad sålunda anförts och av de skäl i övrigt, som framförts av egnahemsutredningen, förordar jag, att ifrågavarande bestämmelser upphävas från och med den 1 juli 1940. Desamma böra dock fortfarande äga tillämpning i fråga om låntagare, som redan tagit livförsäkringar, i den mån dessa hållas vid kraft.

Vad slutligen angår frågan om omfattningen av långivningen från egnahemslånefonden biträder jag egnahemsstyrelsens mening, att maximeringen av årsutlåningen framdeles bör hänföras till budgetår i stället för kalenderår. Till följd härav bör, där såsom i fråga om egnahemsstatslån viss tid är fastställd för sökande av lån, denna tid ändras med hänsyn till nyssnämnda omläggning av utlåningsperioden. För budgetåret 1940/41 anser jag maximumbeloppet för årsutlåningen icke böra sättas så högt som av egnahemsstyrelsen föreslagits, eller 25,000,000 kronor. Jag får erinra om att jag i vad gäller utlämnandet av premielån funnit mig icke kunna räkna med sådan bidragsverksamhet till större sammanlagt belopp än 700,000 à 800,000 kronor. Härvid har jag bland annat understrukt angelägenheten av att särskilt vid stigande jordpriser och byggnadskostnader försiktighet iakttages av jordbrukarna i avseende å startandet av jordbruksföretag. Av liknande skäl och med hänsyn till det samband, som består mellan utlämnandet av jordbrukslån och beviljandet av premielån, anser jag maximum för utlåningen från egnahemslånefonden för budgetåret 1940/41 ej böra sättas högre än till 20,000,000 kronor, fördelade med 12,000,000 kronor på jordbruksfastigheter samt 8,000,000 kronor på bostadsfastigheter. Kungl. Maj:t torde emellertid böra ha rätt att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter.

På grund av den kontanta kapitaltillgång, som kan antagas komma att finnas å egnahemslånefonden, torde något kapitalökningsanslag icke erfordras för budgetåret 1940/41.

I samband med bestämmandet av utlåningsbeloppet från egnahemslånefonden har departementschefen till behandling upptagit vissa långivningen berörande spörsmål. Med hänsyn till de ändrade förhållanden, som inträffat efter 1939 års beslut i frågan om egnahemslåneräntan, har departementschefen funnit det vara att förordna, att de då beslutade grunderna för egnahemslånens förräntning tillsvidare icke sättas i tillämpning. Departementschefen har därvid även åberopat särskilt tillkallade sakkunniga för utredning om räntan å lån från statens utlåningsfonder; enligt vad dessa sakkunniga anförte framstår den förra året antagna regeln för ränteberäkningen numera såsom otillfredsställande. Egnahemslån, som beviljas under budgetåret 1940/41, föreslås nu böra förräntas efter en fast räntefot av 3.6 procent för lån till jordbruksfastigheter och 4 procent för lån till bostadsfastigheter. För egnahemslån, som utlämnats före den 1 juli 1940, avses 1937—1939 års provisoriska räntesänkning till 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för

Utskottet.

bostadslån skola erhålla förlängd giltighet även för åren 1940 och 1941. I motionen I: 189 har emellertid hemställts, att förra årets beslut angående sättet för egnahemslåneräntans beräkning skall gälla, innebärande att räntefoten för egnahemslån till såväl jordbruks- som bostadsfastigheter komme att vara cirka $3\frac{1}{4}$ procent. Redan vid fjolårets lagtima riksdag intog utskottet den ståndpunkten, att ett system med rörlig egnahemslåneränta vore att föredraga. Utskottet är sålunda ense med departementschefen om att 1939 års ränteregler icke nu böra vinna tillämpning. I avbidan på att ränte-frågan i dess helhet beträffande egnahemslån underkastas förnyade överväganden vill utskottet tillstyrka, att räntan tillsvidare bestämmes provisoriskt för åren 1940 och 1941. I rådande krissituation och inför de svårigheter, som numera uppkommit på kapitalmarknaden, anser sig utskottet icke kunna förorda lägre räntesatser än dem, som departementschefen föreslagit. Utskottet kan alltså icke biträda det motionsvis framförda yrkandet.

Departementschefen har vidare uppehållit sig vid framkomna önskemål om höjning av maximivärdet å bostadsfastighet, som må belånas med egnahemslån, men ansett sig ej kunna tillmötesgå dessa. Enligt beslut vid 1939 års reform höjdes sagda värde från 10,000 till 12,000 kronor. I den vid innevarande riksdags början väckta motionen II: 6 har påyrkats ytterligare höjning till 15,000 kronor. På de av departementschefen angivna skälen anser sig icke heller utskottet åtminstone för närvarande kunna förorda ändring i förevarande hänseende.

En annan ändring i 1939 års lånebestämmelser föreslås i de likalydande motionerna I: 190 och II: 247, nämligen att egnahemslån för äldre fastigheter ej måtte få beviljas i vidare utsträckning än som varit möjligt hitintills. Motionärerna synas härmed avse upphävande av bestämmelsen om belåning av även äldre jordbruksfastigheter upptill 90 procent av fastighetsvärdet. Enligt tidigare gällande nybildningsprincip ha dylika fastigheter varit undantagna från egnahemsbelåning. Innan ännu det nya egnahemslånesystemet trätt i kraft, synes det utskottet icke vara anledning att ingå på en omprövning av detsamma i förevarande del.

I detta sammanhang har departementschefen framfört förslag om att, i enlighet med vad 1936 års egnahemsutredning i särskilt betänkande förordat, upphäva hittillsvarande bestämmelser om livförsäkring i anslutning till egnahemslån. Jämväl utskottet biträder den uppfattningen, att efter egnahemsverksamhetens förstatligande tillräckligt starka skäl icke längre finnas att bibehålla ifrågavarande föga anlitade försäkringsform.

X. Jordförmedlingsfonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 83.

Departementschefens anförande:

Jordförmedlingsfonden torde visserligen även framdeles böra bibehållas såsom självständig utlåningsfond med uppgift att användas till utlämnande av förlagslån till kommuner, aktiebolag och ekonomiska föreningar, vilka utöva jordanskaffningsverksamhet för egnahemsändamål. Emellertid anser jag denna utlåningsverksamhet tills vidare i stort sett kunna ligga nere, och några nya medel för ändamålet torde därför icke böra anvisas för budgetåret 1940/41. Vad nu sagts bör icke utgöra hinder för egnahemsstyrelsen att, där genom återbetalningar av lån kontanta tillgångar bli disponibla, använda dessa för ny utlåning i enlighet med fondens ändamål.

Den av departementschefen angivna ändrade dispositionen av jordförmedlingsfonden sammanhänger med omorganisationen av egnahemslåneförmedlingen. Vad sålunda föreslagits biträdes av utskottet.

Utskottet.

XI. Arrendelånefonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 84.

Departementschefens anförande:

Medelsåtgången på arrendelånefonden är beroende av i vilken omfattning arrendeegnaverksamheten bedrives. I det följande kommer jag att uttala mig för en beskärning av kapitaltillskottet till arrendeegnaverksamheten för nästa budgetår. Med utgångspunkt härifrån och från att en ganska betydande kontant behållning kan väntas komma att förefinnas å arrendelånefonden vid ingången av budgetåret 1940/41, förordar jag, att anslaget till fonden för detta budgetår begränsas till 150,000 kronor.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Utskottet.

XII. Arbetarsmåbrukslånefonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 84 o. 85.

Departementschefens anförande:

För budgetåret 1940/41 är jag icke beredd att tillstyrka, att större kapitalökningsanslag anvisas till arbetarsmåbrukslånefonden än 2,000,000 kronor. Med hänsyn till den minskning i utlåningsverksamheten, som härigenom automatiskt framtingas, och till att det ej med bestämdhet nu kan be-

räknas, i vad mån tidigare beviljade statslån komma att uttagas under nästkommande budgetår, anser jag det ej vara erforderligt eller lämpligt, att utlåningen, såsom hittills varit fallet, på förhand bindes inom ett av riksdagen fastställt årsbelopp. Ehuru enligt de grunder för den fortsatta arbetarsmåbruksverksamheten, varom beslut fattats vid 1939 års lagtima riksdag, handhavandet av utlåningen till kommunerna skall överflyttas från Kungl. Maj:t till egnahemsstyrelsen, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t särskilt i nuvarande läge kommer att på lämpligt sätt ge direktiv i avseende å verksamhetens omfattning.

I förevarande sammanhang vill jag erinra om att enligt de av nyssnämnda riksdag godkända grunderna för arbetarsmåbruksverksamheten särskilda statsbidrag skola kunna utgå till arbetarsmåbrukslåntagare med barnrika familjer för täckande av vissa byggnadskostnader. Jag har med hänsyn till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa statsutgifterna funnit mig icke kunna föreslå, att något anslag anvisas till nu berörda ändamål för budgetåret 1940/41.

Utskottet.

Med anledning av departementschefens förslag om anvisande av 2,000,000 kronor såsom kapitalökningsanslag till arbetarsmåbrukslånefonden har i motionen I: 187 hemställts, att riksdagen måtte uttala sina betänkligheter i fråga om denna starka beskärning av ifrågavarande anslag. I nuvarande läge finner emellertid utskottet icke anledning till erinran mot den anslagsberäkning, som departementschefen angivit.

Vidare har i berörda motion samt i motionen II: 228 påyrkats, att medel måtte ställas till förfogande för utlämnande av särskilda statsbidrag till arbetarsmåbrukslåntagare med barnrika familjer för täckande av vissa byggnadskostnader i enlighet med de bestämmelser, som antogs av 1939 års lagtima riksdag. Departementschefen har med hänsyn till nödvändigheten att i möjligaste mån begränsa statsutgifterna funnit sig icke kunna nu föreslå någon medelsanvisning för sagda ändamål. Utskottet finner motionärernas yrkande mycket behjärtansvärt och har därför sökt finna någon utväg att kunna tillgodose detsamma. En sådan synes utskottet öppna sig genom att det ifrågasatta kapitalökningsanslaget minskas med motsvarande belopp, som anses böra ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål. Utskottet vill sålunda föreslå, att 50,000 kronor anvisas till statsbidrag, medan 1,950,000 kronor tillföras fonden.

Motionen II: 229 går ut på att ett belopp av 25,000 kronor måtte anvisas för beviljande av odlingsbidrag till arbetarsmåbrukslåntagare enligt samma grunder, som gälla för innehavare av ofullständiga jordbruk. Utskottet får med anledning härav erinra om att berörda spörsmål behandlades vid 1939 års lagtima riksdag, då utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle verkställa en utredning i ämnet samt vidtaga därav betingade åtgärder. I avbidan på resultatet av sagda utredning anser sig utskottet icke heller nu kunna föreslå någon medelsanvisning för ändamålet.

XIII. Ackordslån och hjälplån till jordbrukare.

Beträffande centralnämndens för ackordslåneärenden m. m. utredning och förslag i ämnet hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 86—94.

Departementschefens anförande:

Det förslag till omläggning av nuvarande ackords- och exekutivlåneverksamhet, som avgivits av centralnämnden, har till ändamål att tillgodose sådana jordbrukare med hjälp, vilka oförvållat kommit i ekonomiska svårigheter och stå under hotet att nödgas övergiva sina jordbruk. Förslaget syftar närmast på tider av normala förhållanden. Den framtida utvecklingen framstår även för jordbruksnäringen såsom oviss. Emellertid anser jag de anordningar för stöd åt jordbrukare i ekonomiskt trångmål, vilka föreslagits av centralnämnden, i stort sett ha större förutsättningar än de nuvarande att motsvara framtida krav. Med hänsyn härtill och då centralnämndens förslag kan medföra en viss kostnadsbesparing i organisatoriskt hänseende, anser jag detta förslag nu böra underställas riksdagens prövning.

Centralnämndens förslag innebär, att exekutivlånen, vilka införts år 1935 såsom en stödform vid sidan av ackordslånen, skola avskaffas. Erfarenheterna ha visat, att dessa lån icke haft någon större uppgift att fylla. I stället har centralnämnden föreslagit införandet av ett nytt slags lån, s. k. hjälplån, vilka utan anlitan av ackordsvägen skola kunna användas till reglering av skuldbördan för jordbrukare, som äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd. Något närmare angivande av i vilka fall hjälplån skall kunna beviljas förekommer ej i centralnämndens författningsförslag. Prövningen härav avses skola vara ganska fri. Sålunda skall hjälplån även kunna utgå, där en jordbrukares ekonomiska svårigheter ha sin grund i att sjukdom drabbat hans familj eller i andra jämförliga förhållanden. Häremot har statskontoret invänt, att svårigheter av sådan art icke kunna anses typiska för jordbruket. För min del kan jag inte finna annat än att det icke blott är ett socialt utan även ett ekonomiskt intresse ur samhällets synpunkt, att en jordbrukare, som väl sköter det av honom innehavda jordbruket, icke tvingas att lämna detsamma av skäl, varöver han icke själv kan råda. Jag anser den av centralnämnden föreslagna nya låneformen ha ett viktigt behov att fylla. Härmed är naturligtvis icke sagt, att hjälplånen skola komma till någon utbredd användning. Fastmera förutsätter jag, i likhet med egna-hemsstyrelsen, att sådana lån allenast skola få karaktären av speciella åtgärder i undantagsfall. Enligt nuvarande bestämmelser gäller såsom villkor för lån, att det skall kunna antagas med hög grad av sannolikhet, att lånesökanden skall bli i stånd att, om lån erhålles, fortsätta jordbruksdriften och därunder göra rätt för sig. Jag kan icke finna tillräckliga skäl att, i överensstämmelse med centralnämndens förslag, förorda någon uppmjukning av denna föreskrift.

Enligt centralnämndens förslag skall tillägglån kunna beviljas icke blott som hitills till anskaffande av yttre inventarier eller reparation av nybygg-

nader utan även till andra byggnadsarbeten, som äro oundgängliga för jordbrukets fortsatta bedrivande. Jag tillstyrker detta förslag.

Utöver vad centralnämnden föreslagit beträffande de allmänna grunderna för ifrågavarande hjälpverksamhet har dess förslag även avseende å verksamhetens organisation. Enligt förslaget skola centralnämnden och dess ortsombud indragas och verksamheten övertagas av egnahemsstyrelsen med biträde av egnahemsnämnderna. Med hänsyn till egnahemsstyrelsens och egnahemsnämndernas omorganisation finner jag den av centralnämnden föreslagna anordningen lämplig. Såsom jag i samband med anslaget till egnahemsstyrelsen framhållit, föranleder styrelsens övertagande av ifrågavarande verksamhet icke något ökat anslagsbehov för styrelsen. Då några medel framdeles icke behöva anvisas för centralnämnden och dess underorgan, vinnes sålunda genom omorganisationen en icke oväsentlig utgiftsbesparing.

Det återstår att behandla vissa frågor, berörande särskilda delar av centralnämndens författningsförslag. Enligt min mening bör fortfarande finnas möjlighet att erhålla lån till högre belopp än 10,000 kronor, dock i intet fall till belopp överstigande 15,000 kronor. För en sådan höjning bör emellertid fordras Kungl. Maj:ts medgivande. Vad angår säkerheten för lån torde egnahemsstyrelsen böra ha frihet att avgöra, om inteckning i jordbruksinventarier bör avkrävas låntagaren. Någon annan författningsföreskrift torde icke erfordras än att inventarieinteckning icke bör godtagas såsom ensam säkerhet, om därutöver annan säkerhet kan lämnas. Såsom centralnämnden föreslagit bör, där säkerheten för lån utgöres av fastighetsinteckning, förbehåll kunna ske om det ytterligare villkor för lån, att sådan föreskrift blivit meddelad, som avses i lagen om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet.

Beträffande förräntningen av lånen får jag erinra om att chefen för finansdepartementet igångsatt en särskild utredning rörande räntan å lån från statens utlåningsfonder. Resultatet av denna utredning kan även påverka bestämmandet av räntan å lån, varom här är fråga. I avbidan på de ändrade grunder för förräntningen av statliga lån, som kunna föranledas av utredningen, synas emellertid skäl icke föreligga att upptaga räntan å nu avsedda lån till annan procentsats än den hittills tillämpade, eller fyra procent.

Det synes mig lämpligt, att egnahemsstyrelsen, lika väl som styrelsen skall kunna i särskilda fall från början eftergiva kravet på säkerhet för lån, även under lånetiden undantagsvis kan eftergiva sådan säkerhet. Att sådana frågor skola underställas Kungl. Maj:t, synes mig icke behövt.

Beträffande övergången till den nya ordningen biträder jag egnahemsstyrelsens uppfattning, att de nya bestämmelserna skola tillämpas även i avseende å ansökningar, som gjorts före den 1 juli 1940 men icke slutbehandlats dessförinnan. Skulle detta i något enstaka fall leda till ett otillfredsställande resultat, torde det böra stå Kungl. Maj:t öppet att medgiva undantag från nämnda regel.

Huruvida även äldre lån böra överflyttas från länsstyrelserna — vilka hittills handhaft förvaltningen av lånen — till egnahemsstyrelsen, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles avgöra.

I överensstämmelse med de grunder, som angivits i det föregående, har upprättats ett utkast till kungörelse om ackordslån och hjälplån till jordbrukare, vilket utkast torde få fogas som bilaga till statsrådsprotokollet (Bilaga B).

Vad slutligen angår behovet av anslag för ifrågavarande verksamhet anser jag, att anslaget för budgetåret 1940/41 bör begränsas till 100,000 kronor. Anslaget torde böra upptagas å kapitalbudgeten under rubriken fonden för låneunderstöd.

Departementschefens ifrågavarande förslag syftar till en efter utvecklingen under normala förhållanden anpassad omläggning av de senare årens ackords- och exekutivlåneverksamhet i ändamål att tillgodose sådana jordbrukare med hjälp, vilka ofövällat kommit i ekonomiska svårigheter och stå under hotet att nödgas övergiva sina jordbruk. Exekutivlånen avses sålunda bli ersatta med ett nytt slags lån, benämnda hjälplån. Verksamheten skall vidare omorganiseras och övertagas av egnahemsstyrelsen med bistånd av egnahemsnämnderna, varvid centralnämnden och dess ortsombud indragas. Under hänvisning i övrigt till vad departementschefen anför till styrkes den sålunda ifrågasatta reformen av utskottet, som icke heller funnit anledning till erinran mot hjälpverksamhetens närmare utformning sådan denna framgår av det propositionen bifogade författningsförslaget (*Bilaga B* till detta utlåtande).

Utskottet.

XIV. Jordfonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelsen i propositionen sid. 96—100.

Departementschefens anförande:

I enlighet med egnahemsstyrelsens och riksräkenskapsverkets förslag torde för finansiering av den statliga jordanskaffningsverksamheten böra inrättas en särskild förlagsfond, benämnd jordfonden. Denna torde böra redovisas under rubriken Diverse kapitalfonder. Å fonden böra bokföras å ena sidan statens kostnader för förvärv och iordningställande av jord för egnahemsbildning och å andra sidan köpeskillingarna för försålda fastigheter. Om den sammanlagda försäljningssumman för de fastigheter, som ingå i ett jordanskaffningsföretag, understiger kostnaderna för förvärvet och iordningställandet av fastigheterna, bör skillnadsbeloppet täckas av medel, som anvisas å driftbudgeten under nionde huvudtiteln. Att ett särskilt kostnadsvärde beräknas för varje delfastighet, anser jag ej tillräckligt motiverat. En sådan uppdelning skulle, såsom egnahemsstyrelsen framhållit, av olika skäl ofta bli tämligen godtycklig. Jag vill även erinra om att jag i det före-

gående uttalat mig för att köpeskillingarna för av egnahemsorganen försålda fastigheter icke skola behöva rättas efter fastigheternas kostnadsvärden utan i princip bestämmas att motsvara deras bruksvärden. En specificerad fördelning av ett jordanskaffningsföretags kostnader mellan olika delfastigheter synes så mycket mindre vara av nöden, som det torde kunna förutsättas, att jordanskaffningsföretag i allmänhet skola kunna — bortsett från enstaka större kolonisationsföretag i Norrland — avvecklas ganska snabbt genom däri ingående fastigheters försäljning eller överföring till arrendeegnahemsfonden. Det behöver alltså icke riskeras, att eventuellt uppkommande förluster skola kunna belasta jordfonden under en längre följd av år utan att aktualiseras. Egnahemsstyrelsen synes ha utgått från att förlust, som konstaterats efter ett jordanskaffningsföretags slutförande, icke skall behöva täckas förrän under ett följande budgetår. En sådan balansering av förluster torde icke vara lämplig. Medel torde böra stå till förfogande för täckning av förlust redan under det budgetår, då företaget är slutfört. Jag har i det föregående uttalat mig för att, i den mån medel erfordras för täckning av förluster av här avsedd art, anslaget till premielån till egnahemslåntagare m. m. skall provisoriskt få tagas i anspråk härför.

Om ett jordanskaffningsföretag till en del utnyttjas till arrendeegnahem, bör jordfonden beredas ersättning härför från arrendeegnahemsfonden med belopp svarande mot skäligt bruksvärde. Denna fond bör, enligt vad i det följande kommer att föreslås, bibehållas såsom en självständig fond. Erfordras efter en fastighets överförande till arrendeegnahemsfonden kostnader för dess iordningställande, torde dessa kostnader böra bestridas av sistnämnda fond. Om arrendeegnahemmet framdeles skall inlösas av arrendatorn eller eljest försäljas, bör detta ske över jordfonden, så att denna gottgör arrendeegnahemsfonden med ett belopp motsvarande det, varmed arrendeegnahemmet tidigare överförts från jordfonden till arrendeegnahemsfonden, med tillägg av de kostnader, med vilka sistnämnda fond senare belastats. I den mån ifrågavarande belopp överstiger försäljningssumman för egnahemmet, drabbas jordfonden av en förlust, som enligt vad nyss sagts bör täckas av anslaget till premielån till egnahemslåntagare. På motsvarande sätt böra vinster på jordanskaffningsföretag tillgodoföras nämnda anslag.

När för egnahemsorganisationens jordanskaffningsverksamhet tages i anspråk jord, som står under domänverkets förvaltning, torde det mest rationella vara, att domänfonden från jordfonden beredes ersättning härför på grundval av respektive egendoms bokförda värde och att egendomen med samma värde tillföres jordfonden, varefter med egendomen bör förfaras på enahanda sätt som om den av egnahemsorganisationen förvärvats genom inköp å allmänna marknaden.

Egnahemsstyrelsen har, i enlighet med vad egnahemsutredningen föreslagit, uttalat sig för att de hittillsvarande statliga jordanskaffningsföretagen i Norrland böra överföras till jordfonden. En sådan överföring synes obehövlig. Det torde nu vara tillräckligt med en föreskrift av Kungl. Maj:t, att inkomster från nämnda jordanskaffningsföretag skola tills vidare balanseras

i avvaktan på att slutlig ställning tages till sättet för täckning av på jordfonden uppkommande förluster.

Anslaget till jordfonden anser jag böra, i avbidan på erfarenheter av fondens användning, för budgetåret 1940/41 begränsas till 3,000,000 kronor.

Förslaget om inrättandet av en jordfond ansluter sig till de förarbeten, som verkstänkts av 1936 års egnahemsutredning, och utgör ett led i 1939 års egnahemsreform. Vad departementschefen föreslagit beträffande användningen av fonden och därmed sammanhängande spörsmål föranleder ingen utskottets erinran.

Utskottet.

Emellertid ställer sig utskottet något tveksamt rörande lämpligheten av det ifrågasatta förfarandet vid överflyttning till jordfonden av jord, som står under domänverkets förvaltning. Departementschefen har funnit det vara mest rationellt, att domänfonden från jordfonden beredes ersättning för sådan jord på grundval av respektive egendoms bokförda värde och att egendomen ifråga med samma värde påföres jordfonden. Enligt vad erfarenheten från jordnämndens verksamhet givit vid handen har ej sällan inträffat, att bokföringsvärdet mer eller mindre överskjutit det saluvärde för ifrågakommande domän, som kunnat erhållas vid försäljning i vanlig ordning. Detta har då huvudsakligen berott på att främst domäner med dåligt husbyggnadsbestånd ansetts lämpliga för styckning till egnahemsjordbruk och att taxeringsvärdena för dessa domäner visat sig vara högre än saluvärdena. I dylikt fall skulle förvärvet för jordfondens räkning komma att ställa sig ekonomiskt ofördelaktigare än om egendomen ifråga inköpts från annat håll. Det kan tänkas, att vederbörande med önskan att kunna uppvisa bästa möjliga ekonomiska resultat av jordanskaffningsverksamheten hellre avstår från jordförvärvet än belastar jordfonden med detsamma och att i stället annan spekulant uppträder, som kan få inköpa egendomen efter dess verkliga saluvärde. Sådana konsekvenser av överlåtelseförfarandet kunna uppenbarligen motverka egnahemsverksamheten. Då det å andra sidan givetvis kan inträffa, att ifrågakommande domäns taxeringsvärde understiger saluvärdet, anser sig utskottet icke böra motsätta sig, att ytterligare erfarenhet inhämtas och att tillvidare bokföringsvärdet lägges till grund vid fastställandet av ersättningen för jordförvärv, varom här är fråga.

XV. Arrendeegnahemsfonden.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 102.

Departementschefens anförande:

Arrendeegnahemsfonden torde böra bibehållas såsom självständig fond. Av skäl, som berörts av egnahemsstyrelsen, bör fonden erhålla karaktär av

ren fastighetsfond. Den bör å kapitalbudgeten upptagas under rubriken Diverse kapitalfonder.

Att egnahemsorganens kostnader för anskaffande av arrendeegnahem lik- som även inkomster av försäljningen av desamma framdeles böra redovisas över jordfonden men att under upplåtelseiden uppkommande kostnader för arrendeegnahemmen böra bestridas från arrendeegnahemsfonden, framgår av vad jag anfört vid behandlingen av frågan om anslag till jordfonden.

I detta sammanhang anser jag mig böra framhålla såsom lämpligt, att frågor beträffande upplåtelse och försäljning av arrendeegnahem antingen genom bestämmelser i kungörelsen angående den statliga egnahemsverksamheten eller instruktionsvis föreskrivas skola bli i viktiga avseenden beroende av egnahemsstyrelsens prövning. Om sådana frågor självständigt skulle få avgöras av egnahemsnämnderna, skulle likformigheten och den ekonomiska överblicken över rörelsen kunna bli lidande härav.

Jag kan icke tillstyrka, att anslaget till arrendeegnahemsfonden för budgetåret 1940/41 bestämmes till högre belopp än 1,000,000 kronor.

Utskottet.

Utskottet ansluter sig till vad departementschefen föreslagit beträffande arrendeegnahemsfonden. Att nedsätta kapitalökningsanslaget från föreslagna 1,000,000 kronor till 500,000 kronor, såsom påyrkats i de likalydande motionerna I: 190 och II: 247, finner utskottet sålunda icke tillrådligt. Utskottet förutsätter dock, att all nödig försiktighet iakttages vid tillskapandet av arrendeegnahem så att i en tid med höga byggnads- och andra anläggningskostnader icke alltför dyrbara företag genomföras.

XVI. Frågor sammanhängande med egnahemsorganisationens kassarörelse och fondförvaltning.

Beträffande egnahemsstyrelsens utredning och förslag hänvisas till redogörelse i propositionen sid. 103—105.

Enligt vad *departementschefen* anfört torde frågan om centralisering av egnahemsverksamhetens kassarörelse böra bli föremål för övervägande i ett vidare sammanhang, och synes honom därför frågan lämpligen få slutligt anmälas vid en senare tidpunkt.

Utskottet.

Departementschefens ställningstagande i frågan föranleder ingen utskottets erinran.

XVII. Utskottets hemställan.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

- A) att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag
- I) *dels* godkänna följande avlöningsstat för egnahemsstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor 118,700	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden till fyra särskilda styrelseledamöter à 1,800 kronor..	kronor 7,200	
b) Arvode till en byggnadskontrollant ..	» 4,800	» 12,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:		
a) Grundavlöningar m. m.	kronor 50,000	
b) Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i> ..	» 5,900	» 55,900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		» 16,200
		<hr/> Summa kronor 202,800;

II) *dels* för egnahemsnämnderna fastställa följande**Personalförteckning.**

Befattning	Lönegrad
Tjänstemän å ordinarie stat.	
26 egnahemsdirektörer	A 24
4 egnahemskonsulenter	A 21
32 kontorsbiträden	A 4;

III) *dels* godkänna följande avlöningsstat för egnahemsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1940/41:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor 358,000	
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Årsarvoden till ordförande i egnahemsnämnderna	kronor 15,000	
b) Dag-arvoden till ordförande och ledamöter i egnahemsnämnderna, <i>förslagsvis</i> ..	» 40,000	» 55,000

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:

a) Grundavlöningar

m. m. kronor 255,000

b) Avlöningsförhöjning-

ar m. m., *förslagsvis* » 26,000 kronor 281,0004. Rörligt tillägg, *förslagsvis* » 53,000

Summa kronor 747,000;

IV) *dels* för budgetåret 1940/41 under nionde huvudtiteln anvisa:

till *Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Avlöningar* ett *förslagsanslag* av 202,800 kronor;

till *Egnahemsbildning: Egnahemsstyrelsen: Omkostnader* ett *förslagsanslag* av 72,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Avlöningar* ett *förslagsanslag* av 747,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Egnahemsnämnderna: Omkostnader* ett *förslagsanslag* av 275,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Ersättningar åt egnahemsombuden* ett *förslagsanslag* av 30,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmidlare m. m.* ett *förslagsanslag* av 675,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Premielån till egnahemslåntagare m. m.* ett *anslag* av 600,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Bidrag till inlösen av vissa byggnader vid utökning av ofullständiga jordbruk* ett *reservationsanslag* av 75,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Byggande av odlingsvägar* ett *förslagsanslag* av 100,000 kronor;

till *Egnahemsbildning: Byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslångtagare* ett *reservationsanslag* av 50,000 kronor;

V) *dels* medgiva, att för budgetåret 1940/41 må beviljas statsbidrag intill 125,000 kronor för byggande av odlingsvägar;

VI) *dels* medgiva, att för budgetåret 1940/41 må beviljas lån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 12,000,000 kronor för jordbruksfastigheter och 8,000,000 kronor för bostadsfastigheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning mellan jordbruks- och bostadsfastigheter;

VII) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till *Arrendelånefonden* för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av 150,000 kronor;

VIII) *dels* å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till *Arbetarsmåbrukslånefonden* för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av 1,950,000 kronor;

IX) *dels* å kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till *Ackordslån och hjälplån till jordbrukare* för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av 100,000 kronor;

X) *dels* besluta inrättande av en kapitalfond, benämnd Jordfonden, med den uppgift som i propositionen angivits;

XI) *dels* å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till *Jordfonden* för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av 3,000,000 kronor;

XII) *dels* å kapitalbudgeten under Diverse kapitalfonder till *Arrendeegnahmefonden* för budgetåret 1940/41 anvisa ett *reservationsanslag* av 1,000,000 kronor;

XIII) *dels* medgiva, att Kungl. Maj:t må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen föreslagits i avseende å grunderna för statsbidrag till byggande av odlingsvägar, upphörande av den särskilda livförsäkringen i förening med egnahemslån samt grunderna för ackordslån och hjälplån till jordbrukare, utfärda bestämmelser i dessa ämnen;

XIV) *dels* besluta, att egnahemslån, som beviljas under budgetåret 1940/41, skola under åren 1940 och 1941 förräntas efter en räntefot, bestämd till 3.6 procent för lån till jordbruksfastigheter och till 4 procent för lån till bostadsfastigheter, samt bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i fråga om amorteringen av lånen;

XV) *dels* medgiva, att beträffande egnahemslån, som efter ingången av år 1920 men före den 1 juli 1940 beviljats från egnahemslånefonden, den årliga räntan å stående del av lånen må under åren 1940 och 1941 utgå efter 3.6 procent för jordbrukslån och 4 procent för bostadslån;

XVI) *dels* godkänna de av departementschefen i propositionen förordade grunderna för uppgörelse mellan staten och hushållningssällskapen i avseende å överflyttningen till staten av egnahems- och därmed jämförliga lån, dispositionen

av sällskapens riskfonder samt andra med egnahemsverksamhetens omorganisation sammanhängande frågor ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt besluta om de åtgärder, som föranledas av nämnda omorganisation;

XVII) *dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut i fråga om rätt för tjänsteman hos hushållningssällskap, vilken i samband med egnahemsverksamhetens omorganisation övergår till en med pensionsrätt icke förenad befattning hos egnahemsnämnd, att personligt bibehållas vid den pensionsrätt i statens pensionsanstalt, som tillkommit honom på grund av befattningen hos hushållningssällskapet;

B) att följande motioner, nämligen I: 164 och II: 227, likalydande, I: 165 och II: 243, likalydande, I: 186 och II: 246, likalydande, I: 187, I: 188 och II: 244, likalydande, I: 189, I: 190 och II: 247, likalydande, I: 191 och II: 245, likalydande, II: 6, II: 226, II: 228, II: 229 samt II: 248,

må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 19 april 1940.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Carl Eriksson, Gabrielsson, Alfred Andersson, Mannerskantz, Jacob Hansson, Bror Nilsson, Anderberg* och *Gottfrid Karlsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Björnlunda, *Hedlund* i Häste, *Gustafson* i Vimmerby, *Andersson* i Löbbo, *Carlström*, *Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Dädesjö och *Janson* i Frändesta.

Reservationer:

A. Beträffande II. Egnahemsnämnderna av

1) herr *Mannerskantz*, som i anslutning till de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 anfört följande:

»Genomförandet av den utvidgning och intensifiering av egnahemsverksamheten, som beslutades 1939, måste röna inflytande av de inträffade hårda tiderna, då säkrandet av landets frihet och självständighet blivit den aktuella av alla frågor. Därför bör 1939 års beslut tillämpas med en återhållsamhet i vad det rör kapitalkrävande åtgärder, vilken under mera normala tider icke varit i samma grad önskvärd. Med hänsyn härtill bör med inrättandet av statliga egnahemsnämnder tillsvidare anstå och anslagen till egnahemsnämnderna: avlöningar 747,000 kronor samt omkostnader 275,000 kronor icke anvisas.»;

2) herr *Carlström*, vilken ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag om egnahemsdirektörernas placering i lönegrad A 23;

3) herrar *Gabrielsson*, *Hedlund* i Häste, *Gustafson* i Vimmerby och *Andersson* i Tungelsta, vilka ansett, att utskottet bort biträda Kungl. Maj:ts förslag, att byrådirektören *Olof Agerberg* må, därest han erhåller befattning såsom egnahemsdirektör, i denna befattning tillgodonjuta avlöning enligt löneklass 29 å löneplan A i civila avlöningsreglementet;

4) herr *Gabrielsson*, som anslutit sig till motionerna I: 186 och II: 246, likalydande, samt I: 188 och II: 244, likalydande, med yrkande om inrättande av ökat antal egnahemskonsulentbefattningar i Norrbottens och Västerbottens län.

B. Beträffande III. Överflyttning av hushållningssällskapens egnahemslånestock på staten. Sällskapens riskfonder. Ersättningar till vissa sällskap m. m. av herrar *Johansson* i Björnlunda, *Mannerskantz* och *Janson* i Frändesta, vilka påyrkat, att utskottet bort uttala sig för att Malmöhus läns hushållningssällskap icke bör intaga en förmånligare ställning än övriga sällskap, som förlorat sina gamla riskfonder, med avseende på engångsersättning för täckande av utgifter i samband med omorganisationen och att sålunda även nämnda sällskap bör tillerkännas allenast 5,000 kronor för sagda ändamål.

C. Beträffande IX. Egnahemslånefonden av herr *Mannerskantz*, som i anslutning till de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 hemställt, att utskottet bort uttala sig för att egnahemslån för äldre jordbruksfastigheter ej må beviljas i vidare utsträckning än som varit möjligt enligt hittills gällande egnahemsförfattning.

D. Beträffande XII. Arbetarsmåbrukslånefonden av herr *Mannerskantz*, vilken ansett, att utskottet bort i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hemställa, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 187 och II: 228 utan åt-

gärd i fråga om anslag till byggnadsbidrag till vissa arbetarsmåbrukslåntagare.

E. Beträffande *XV. Arrendeegnahemsfonden* av herr *Mannerskantz*, som i anslutning till de likalydande motionerna I: 190 och II: 247 hemställt, att utskottet bort föreslå begränsning av kapitalökningsanslaget till arrendeegnahemsfonden till 500,000 kronor.

Bilaga A.

U t k a s t

till

**kungörelse angående statsbidrag till byggande av odlingsvägar i
Norrland och Dalarna.**

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

I den ordning och under de villkor nedan sägs må statsbidrag i mån av tillgängliga medel beviljas till byggande av väg till sådant område i Norrland och Dalarna, vilket med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas för jordbruksändamål såsom tillskottsjord åt ofullständigt jordbruk eller såsom självständigt jordbruk (*odlingsväg*).

2 §.

Statsbidrag till odlingsväg må utgå med högst femtio procent av den beräknade kostnaden för väganläggningen.

3 §.

Ansökning om statsbidrag skall göras hos vederbörande egnahemsnämnd. Sådan ansökning skall innehålla eller vara åtföljd av:

- 1) uppgift om vägens sträckning, längd och bredd;
- 2) plan för väganläggningen med betänkande och kostnadsförslag;
- 3) uppgift om antalet deltagare i vägföretaget;
- 4) därest delaktigheten i vägföretaget blivit genom överenskommelse eller genom förrättning, dom eller förordnande enligt lagen om enskilda vägar bestämd, ej mindre överenskommelsen, vid förrättningen träffad förening eller meddelat utlåtande eller domstolens dom eller länsstyrelsens förordnande än även bevis att förrättningen, där så enligt nämnda lag är erforderligt, blivit av vederbörande myndighet godkänd eller att förrättningen, domen eller förordnandet vunnit laga kraft;
- 5) beskrivning över odlingsområdet, innefattande uppgift å dess läge, jämväl i förhållande till förefintliga allmänna och enskilda vägar, samt storlek och beskaffenhet med angivande av ungefärliga arealer av olika ägoslag ävensom i förekommande fall uppgift om vidtagna eller planerade utdikningsarbeten samt, därest upplysning därom ej lämnas genom annan ansökningshandling, redogörelse för rådande fastighets- och äganderättsförhållanden;

6) redogörelse för odlingsområdets tilltänkta användning för jordbruksändamål samt i förekommande fall beskrivning över det eller de ofullständiga jordbruk, vars bärkraft är avsedd att förstärkas genom områdets användning som tillskottsjord; samt

7) uppgift om de omständigheter i övrigt, som åberopas till stöd för ansökningen.

4 §.

Innan egnahemsnämnden meddelar beslut i ärendet, har nämnden att inhämta yttrande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt, där så befinnes erforderligt, jämväl från länsstyrelsen.

5 §.

Där statsbidrag beviljats, skall egnahemsnämnden med vederbörande deltagare i vägföretaget eller, om för vägföretaget finnes särskild styrelse, med sådan styrelse sluta kontrakt angående deltagarnas skyldigheter.

Kontraktet skall innehålla förbindelse för deltagarna att i noggrann överensstämmelse med av egnahemsnämnden godkänd arbetsplan och under skyldighet att därvid vara underkastade kontroll enligt egnahemsnämndens bestämmande påbörja och fullborda arbetet inom viss tid utan ytterligare bidrag av statsmedel, ävensom att fullgöra övriga åligganden enligt de i denna kungörelse innefattade allmänna villkor och bestämmelser.

För fullgörande av kontraktet ävensom för lyftade bidrags återbäring, i fall mot kontraktet brytes, skall ställas sådan säkerhet, som av egnahemsnämnden godkännes.

6 §.

Innan beviljat statsbidrag utbetalas, skall egnahemsnämnden hava godkänt den för vägföretaget upprättade planen. Äro flera delaktiga i företaget eller framgår vägen eljest över fastighet, till vilken vägen icke hör, skall dessutom angående vägens byggande hava, i enlighet med lagen om enskilda vägar, ägt rum laga kraftvunnen förrättning å stället eller ock föreligga laga kraftvunnen dom eller laga kraftvunnet förordnande eller träffad överenskommelse i sådan form, som kan av egnahemsnämnden godkännas. Innan statsbidrag utanordnas, skall vidare egnahemsnämnden hava förordnat kontrollant för vägbyggnadsarbetet.

Med iakttagande av vad i föregående stycke stadgas skall statsbidrag utbetalas

med en tredjedel, sedan kontrakt om arbetets utförande blivit vederbörigen avslutat och säkerhet för kontraktets fullgörande ställts samt arbetet inom därför bestämd tid påbörjats,

med ytterligare en tredjedel efter det vederbörande kontrollant för arbetet intygat, att hälften därav blivit utförd, samt

med återstående tredjedel, sedan arbetet blivit vederbörigen avsynat och godkänt ävensom, därest flera äro delaktiga i vägföretaget, styrkt blivit, att

vägens framtida underhåll ordnats enligt lagen om enskilda vägar vare sig genom laga kraftvunnen förrättning eller dom eller laga kraftvunnet förordnande.

Till arbete eller viss del därav, för vars utförande erfordras tillstånd av offentlig myndighet, må statsbidrag ej utbetalas, förrän sådant tillstånd erhållits.

7 §.

Om vägarbete, vartill utgår statsbidrag jämlikt denna kungörelse, ej blivit utfört enligt den godkända arbetsplanen eller ej slutförts inom därför bestämd tid, äger egnahemsnämnden, i den mån nämnden icke medgivit avvikelse från planen eller beviljat anstånd med arbetets utförande, inställa utbetalning av statsbidraget, och skall, där egnahemsnämnden så påfordrar, utbetald del av statsbidraget jämte fem procent årlig ränta återbetalas till nämnden.

8 §.

Ersättning till kontrollant för vägbyggnadsarbete bekostas av egnahemsnämnden.

9 §.

Över egnahemsnämnds beslut enligt denna kungörelse må klagan föras hos egnahemsstyrelsen genom besvär, vilka skola ingivas till egnahemsnämnden och dit inkomma före klockan tolv å trettionde dagen efter det klaganden erhöill del av beslutet; åliggande det egnahemsnämnden att skyndsamt, jämte eget yttrande, översända inlagan till egnahemsstyrelsen.

Klagan över egnahemsstyrelsens beslut föres hos Kungl. Maj:t genom besvär i den för administrativa mål i allmänhet gällande ordning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1940, från och med vilken dag kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 171) angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar i Norrland och Dalarna upphör att gälla.

U t k a s t

till

kungörelse om ackordslån och hjälplån till jordbrukare.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Jordbrukare, som är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, må kunna, i den mån tillgängligt anslag det medgiver, av egnahemsstyrelsen tilldelas ackordslån eller hjälplån enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

Såsom jordbrukare anses även den, som utan samband med jordbruk bedriver trädgårdsskötsel såsom självständig näring.

2 §.

För beviljande av lån skola följande allmänna förutsättningar gälla, nämligen

att sökandens ekonomiska svårigheter icke uppkommit på grund av verksamhet, som varit jordbrukets bedrivande ovidkommande;

att sökanden gjort vad på honom skäligen ankommit för övertvinnande av svårigheterna och i övrigt finnes förtjänt av bistånd;

att sökanden saknar möjlighet att annorledes på rimliga villkor uppbringa nödiga medel; samt

att sökanden med hänsyn till jordbrukets avkastningsförmåga, skuldernas storlek och beskaffenhet ävensom övriga omständigheter med hög grad av sannolikhet kan antagas bliva i stånd att, om lån erhålles, fortsätta jordbruksdriften och därunder göra rätt för sig.

3 §.

Ackordslån skall användas till genomförande av ackord med gäldenärens fordringsägare och må beviljas endast under villkor,

att ackordet omfattar jämväl fordran hos gäldenären, för vilken ställts säkerhet i form av pant eller inteckning, till den del säkerheten finnes ej förslå till fordringens gäldande;

att i samband med ackordet betalas förfallen utskyld eller arrendeavgift ävensom ränta å fordran hos gäldenären i den mån för fordringen ställd säkerhet beräknas förslå även till räntans gäldande;

att ackordet icke innebär nedsättning av tjänstehjons och arbetares lönefordran till lägre belopp än dessa varit berättigade att utfå i händelse av konkurs; samt

att de i ackordet deltagande borgenärerna icke i ackordet erhålla, utöver vad med hänsyn till gäldenärens tillgångar och skulder belöper å deras fordringar, mer än fem procent av fordringsbeloppet; ej heller i något fall mer än åttiofem procent av sagda belopp.

I samband med lån till genomförande av ackord må lån även beviljas för anskaffande av sådana yttre inventarier eller utförande av sådana reparations- eller byggnadsarbeten, som äro för jordbrukets fortsatta bedrivande oundgängliga.

4 §.

Hjälplån skall användas till betalning av gäld i och för reglering av gäldenärens skuldbörda på annat sätt än genom ackord. Hjälplån må ock med eller utan samband med betalning av gäld användas till sådant ändamål, varom förmäles i 3 § andra stycket.

Hjälplån må beviljas endast i fall där förutsättningar för sådant ackord, som i 3 § sägs, finnas ej vara för handen och där hjälpbehovet föranletts av särskilda omständigheter eller eljest synnerliga skäl för bistånd kunna åberopas.

5 §.

Lån må icke beviljas till större sammanlagt belopp än åttahundra kronor, ökat med fyrtio procent av uppskattade värdet av gäldenärens fastighet eller, om han brukar annans fastighet, tjugofem procent av dennas uppskattade värde.

Där ackordslån jämväl innefattar lån för sådant ändamål, som i 3 § andra stycket avses, må sammanlagda lånebeloppet höjas med belopp, högst motsvarande tio procent av fastighetens värde.

6 §.

Lån må icke, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda, beviljas den, som förut erhållit ackordslån eller lån för förekommande av exekutiv försäljning jämlikt tidigare gällande kungörelser eller lån enligt denna kungörelse.

De till en och samma person utlämnade lånen må icke sammanlagt uppgå till högre belopp än tiotusen kronor. Dock må lån efter Kungl. Maj:ts medgivande beviljas intill ett belopp av högst femtontusen kronor.

7 §.

Till säkerhet för lån skall, där gäldenären äger fastighet, vilken icke är belånad till så högt belopp, som motsvarar dess uppskattade värde, pantförskrivas inteckning i fastigheten intill sagda värde. Belånad inteckning, som genom lånet frigöres, skall jämväl pantförskrivas till säkerhet för det samma.

I övrigt skall såsom villkor för låns utlämnande föreskrivas, att för lånet ställes godtagbar säkerhet, dock att där gäldenären saknar möjlighet att

lämna dylik säkerhet och omständigheterna äro sådana, att gäldenären kan förväntas fullgöra sina med lånet förbundna förpliktelser, sagda villkor må helt eller delvis eftergivas. Säkerhet bestående av inteckning i jordbruksinventarier bör icke godtagas såsom ensam säkerhet, om därutöver annan säkerhet kan lämnas. Gäldenären skall förbinda sig att, så länge någon del av lånet återstår ogulden, icke utan medgivande av egnahemsstyrelsen uttaga eller belåna sådan inteckning eller försälja honom tillhörigt lösöre genom avhandling, som avses i förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva.

Där säkerheten för lån utgöres av fastighetsinteckning, må, om förhållandena det påkalla, tillika bestämmas, att såsom villkor för lånets utlämnande skall gälla, att sådan föreskrift blivit meddelad, som avses i lagen om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet.

Egnahemsstyrelsen må besluta om utbyte eller eftergivande av säkerhet, som lämnats för lån.

8 §.

Lån är räntefritt under de två första åren. Därefter gäldas ränta efter fyra procent om året. Från och med femte kalenderåret näst efter det, under vilket lånet utlämnats, skall å lånet årligen erläggas amortering, som jämte ränta å oguldet lånebelopp utgöres genom en varje år lika stor annuitet, så beräknad, att lånet är återbetalt femton år efter amorteringens början.

9 §.

Ansökan om lån ställes till egnahemsstyrelsen samt ingives till egnahemsnämnden i det distrikt, där sökandens fastighet är belägen. Egnahemsnämnden har att efter erforderlig utredning överlämna ansökningen jämte eget yttrande till egnahemsstyrelsen.

10 §.

Lån må ej beviljas, med mindre till ledning vid lånefrågans bedömande på platsen skett värdering av sökandens tillgångar samt undersökning såväl av jordbrukets förutsättningar och tillstånd som av sökandens förhållanden i övrigt.

Till grund för värdering skall läggas saluvärdet av tillgångarna.

11 §.

På egnahemsstyrelsen ankommer att efter prövning av låneärendet däri fatta beslut, vilket ofördröjligen skall tillställas såväl sökanden som vederbörande egnahemsnämnd.

Då lån beviljas, skola sådana föreskrifter rörande lånets användande och sättet för dess utbetalande meddelas, att trygghet vinnes för att lånet blir använt för därmed avsett ändamål. Viss tid må ock bestämmas, inom vilken

lånet skall vara till fullo uttaget, vid äventyr att rätten till utbekommande av ej lyftat belopp skall vara förverkad.

Å beviljat lån skall gäldenären utfärda skuldförbindelse, däri angivas hans åtaganden i fråga om lånets användning och återbetalande jämte övriga lånevillkor.

Beviljat lån utbetalas så snart ske kan till gäldenären eller för hans räkning till annan person, som må hava av egnahemsstyrelsen anvisats.

12 §.

Förfallen ränta och amortering å lån skall för varje kalenderår före årets utgång inbetalas till egnahemsnämnden.

13 §.

Egnahemsnämnden åligger övervaka, att gäldenären fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Efter medgivande av egnahemsstyrelsen äger egnahemsnämnden uppsäga lån till omedelbar betalning, där det befinnes, att gäldenären genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller där gäldenären visar försumlighet att erlagga föreskriven ränta eller amortering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat, att gäldenären med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Sker uppsägning av lånet enligt vad nu sagts, skall, ändå att ränta eljest ej skolat utgå, å lånet gäldas ränta efter fyra procent om året från och med uppsägningsdagen.

14 §.

Finner egnahemsstyrelsen, att avskrivning helt eller delvis av fordran på grund av utlämnat lån bör äga rum, skall frågan härom underställas Kungl. Maj:t.

15 §.

De ytterligare föreskrifter rörande förfarandet i låneärenden eller rörande tillämpningen i övrigt av denna kungörelse, som må finnas erforderliga, meddelas av egnahemsstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1940, från och med vilken dag lån enligt kungörelsen den 7 juni 1935 (nr 277) om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m. icke må beviljas. Centralnämndens för ackordslåneärenden m. m. samt denna underställda ortsombuds verksamhet skall från och med den 1 juli 1940 upphöra.
